

Utvärderingen av Landsbygdsutvecklingsprogram met för Åland 2014–2020.

Årsrapport för 2019, med tematiska
fördjupningar

De senaste rapporterna från ÅSUB

- 2016:6 Språkbehovet i det privata näringslivet
- 2016:7 Ålänningarnas alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor 2016
- 2017:1 Den framtida kommunindelningen på Åland – en enkätstudie
- 2017:2 Ålandsprovet i matematik: En mätning av matematikkunskaperna i årskurs 6 hösten 2016
- 2017:3 Konjunkturläget våren 2017
- 2017:4 De äldres delaktighet på Åland
- 2017:5 Arbetsmarknadsbarometern 2017
- 2017:6 Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2016 Ålands landsbygdsutvecklingsprogram, perioden 2014–2020
- 2018:1 Ålands gymnasium 2011–2017. Utvärdering för utveckling
- 2018:2 Konjunkturläget våren 2018
- 2018:3 Utvärdering av LBU-programmet för Åland 2014–2020. Årsrapport med tematiska fördjupningar 2018
- 2018:4 Arbetsmarknadsbarometern 2018
- 2018:5 Tillitsstudie för Åland 2018
- 2018:6 Ekonomisk utsatthet och social trygghet 2016
- 2019:1 Tyck till om ungdomsgårdarna. En enkätundersökning för unga i Mariehamn
- 2019:2 Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2018
- 2019:3 Konjunkturläget våren 2019
- 2019:4 Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2018 Ålands landsbygdsutvecklingsprogram, perioden 2014–2020
- 2019:5 Arbetsmarknadsbarometern 2019
- 2019:6 Beräkningar av utfallet för ny finansieringsmodell för Ålands självstyrelse
- 2019:7 Utvärdering av genomförandet av Nordiskt samarbetsprogram för regional utveckling och planering 2017 - 2020
- 2019:8 Fiskerinäringens betydelse för samhällsekonomin på Åland
- 2019:9 Medborgarundersökning: Mariehamn - hösten 2019
- 2019:10 Tillväxtstudie 2019
- 2020:1 Konjunkturläget våren 2020 och coronakrisen

Förord

I november 2016 fick Nordregio och ÅSUB i uppdrag av landskapsregeringen att utföra den oberoende utvärderingen av Landsbygdsutvecklingsprogrammet för landskapet Åland för perioden 2014–2020. Utvärderingsinsatserna kommer att pågå fram till 2024 och skall fylla tre syften: (1) Främja en effektiv utformning och genomförande av programmet; (2) Främja måluppfyllelsen för de i programmet definierade målsättningarna och (3) Bedöma om de mål som ställts upp uppfyllts samt mäta hur åtgärderna bidragit till måluppfyllelsen.

Landsbygdsutvecklingsprogrammet för Åland omfattar en budget uppgående till 58,5 miljoner euro varav Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling bidrar med 20,7 miljoner. Utvärderingsresultatet ska också bidra med information inför planering av den framtida landsbygdsutvecklingspolitiken.

Föreliggande rapport omfattar en tematisk fördjupning inom två områden som uppdragsgivaren prioriterat att få särskilt belysta; effekter av förändrade arealkrav samt effekter av och drivkrafter bakom jordbrukets investeringar inom LBU-programmet. Som bakgrund till analysen granskas även det finansiella genomförandet av programmets insatser baserat på de uppgifter som finns i uppföljningssystemen per den 31.12.2019. Utvärderingen har genomförts genom en kombination av metoder; analys av data på gårdsnivå, data från uppföljningssystemen vid landskapsregeringen samt intervjuer med jordbrukare som genomfört olika former av investeringar på sina gårdar. Såväl gårdar som har lyft investeringsstöd som gårdar som gjort investeringarna utan stöd från programmet har kontaktats.

Utvärderingsgruppen vill passa på att rikta ett stort tack till alla som deltagit i intervjuerna eller på annat sätt bidragit med underlag för vårt uppdrag. Utvärderingsuppdraget som ligger till grund för rapporten har utförts i nära samarbete med landskapsregeringen. Under hösten 2020 kommer utvärderingsgruppen även att i samarbete med landskapsregeringen arrangera ett lärandeseminarium för olika aktörer som medverkar i förverkligandet av landsbygdsutvecklingsprogrammet.

Huvudansvarig för den här rapporten har seniorforskare *Elin Slätmo* vid Nordregio varit. Utredare *Johan Flink* har ansvarat för ÅSUBs utvärderingsinsatser och metodik i samarbete med direktör *Katarina Fellman*. Juniorforskare *Linnea Löfving*, Nordregio, har medverkat i intervjuerna och i rapporteringen från dem.

Mariehamn och Stockholm i maj 2020

Katarina Fellman
Direktör, ÅSUB

Elin Slätmo
Seniorforskare, Nordregio

Innehåll

Förord	5
Figurförteckning	6
Tabellförteckning	7
Sammanfattning	9
Summary	13
1. Uppdragets sammanhang, syfte och metodik	17
1.1 Ålands landsbygdsutvecklingsprogram 2014–2020.....	17
1.2 Utvärderingens övergripande syfte	17
1.3 Årsrapportens fokus och metod	18
2. Finansiellt genomförande och indikatoruppföljning	21
2.1 Finansiellt genomförande.....	21
3. Tematiska fördjupningar	23
3.1 Tema: Effekter av förändrade arealkrav	23
3.1.1 Utfallet 2019	24
3.1.2 Effekterna av ändrade arealkrav.....	25
3.1.3 Jämförelser med 2010 års analys	32
3.2 Tema: jordbrukets investeringar inom Ålands landsbygdsutvecklingsprogram.....	33
3.2.1 Fördelning av investeringsstödet.....	33
3.2.2 Investeringar inom andra EU-länder	35
3.2.3 Effekter av investeringar inom EU	35
3.2.4 Sammanfattning från intervjuer med lantbrukare	37
4. Slutsatser	44
4.1 Målkonflikter	44
4.2 Effekterna av förändrade arealkrav	45
4.3 Jordbrukets investeringar inom Ålands landsbygdsutvecklingsprogram	46
4.4 Miljöeffekter	47
5. Rekommendationer	49
5.1 Effekterna av förändrade arealkrav	49
5.2 Jordbrukets investeringar	49
5.3 Miljö	50
Referenser	51
Bilaga 1: Investeringar i fysiska tillgångar inom jordbruket	52
Bilaga 2: Äldre jordbrukare	54

Figurförteckning

Figur 1. Finansieringsmål, beviljad och utbetald offentlig finansiering för programmets unionsprioriteringar.....	21
Figur 2. Finansieringsmål, beviljad, och utbetald offentlig finansiering för programmets åtgärder.....	22
Figur 3 Åldersstrukturen 2019 vid olika kravnivåer för arealstödet samt åldersstrukturen 2010, procent av stödmottagarna efter ålder.	31
Figur 4 Fördelningen av det beviljade investeringsstödet till jordbruket mellan olika inriktningar.....	34
Figur 5 Åkeranvändning, efter åldersgrupp.	55

Tabellförteckning

Tabell 1 Utbetalda arealstöd, efter kommun.	24
Tabell 2 Utfall 2019, åldersgrupp.....	25
Tabell 3 Stödbeloppen med dagens krav och vid höjda arealkrav	26
Tabell 4 Antal stödmottagare idag och vid höjda arealkrav, efter kommun.	26
Tabell 5 Stödbeloppen med dagens krav och vid höjda arealkrav, efter kommun.	27
Tabell 6 Användning av åkerarealen 2019 för de gårdar som uppfyller och inte uppfyller höjda arealkrav.....	28
Tabell 7 De bortfallande stödmottagarnas andel av markanvändningen 2019, efter gröda.....	28
Tabell 8 Naturbete med dagens krav och vid höjda arealkrav	29
Tabell 9 Andelen av stödmottagarna 2019 med driftcentrum i skärgården, vid olika kravnivåer.	30
Tabell 10 Andelen av stödmottagarna 2019 som fyllt 65 år, vid olika kravnivåer.....	30
Tabell 11 Minskning av stödbelopp för kvarvarande stödmottagare vid olika kravnivåer, euro.....	32
Tabell 12: Ålands och andra nordiska länders planerade och implementerade stöd till investeringar i omstrukturering eller modernisering via respektive landsbygdsprogram 2014-2020 (Data hämtat från Europeiska kommissionen, 2020a, 20200128).....	35
Tabell 13 Utfall 2019, efter åldersgrupp.....	54
Tabell 14 Antal och andel stödmottagare 2019, efter åkerstorlek och ålder.....	54

Sammanfattning

Ålands landsbygdsutvecklingsprogram (LBU) 2014–2020 har som övergripande målsättning att bidra till en hållbar ekonomisk och smart utveckling som fokuserar på produktivitet och miljömässig hållbarhet och skall ge lönsamma och livskraftiga lantbruksföretag, ett aktivt lantbruk och en attraktiv landsbygd. Programmet har 58,5 miljoner euro (55,5 miljoner delfinansierat av EU samt 3,1 miljoner ytterligare nationell finansiering).

Utvärderingen av det åländska landsbygdsprogrammet 2014–2020 tar sats i årliga utvärderingsrapporter. Inom ramen för de årliga rapporterna genomförs vartannat år tematiska fördjupningar inom specifika områden som kräver extra analys för att säkerställa god uppföljning och styrning i genomförandet. I årets rapport har två teman tagits fram i diskussion med Ålands lanskapsregering, effekter av förändrade arealkrav samt effekter av jordbrukets investeringar inom LBU-programmet.

Tema 1: Effekter av förändrade arealkrav

Bakgrunden till tema 1 är en pågående diskussion inom landskapet om huruvida stödet till jordbruken i större utsträckning bör riktas till lantbrukare som har jordbruket som huvudsyssla framom till gårdar som har jordbruket som bisyssla till annan huvudsyssla. Det finns idag ett minimikrav för arealstödet som i viss utsträckning är beroende av gårdarnas produktionsinriktning, för trädgårdsodling är minimiarealen lägre. I denna tematiska fördjupning undersöks hur mycket jordbruksmark som skulle beröras om minimikravet höjdes, samt karaktären på de som skulle drabbas. För att undersöka effekterna av förändrade arealkrav har data beställts från Livsmedelsverket. Med dessa data som grund har analyser gjorts av hur stor del av stödutbetalningarna, hur stor del av marken, vilka huvudproduktionsinriktningar samt hur många av gårdarna som skulle påverkas om arealkraven höjdes från tre hektar till fem, tio respektive femton hektar. Även stödmottagarnas åldersstruktur analyseras.

Sammantaget visar analyserna att de totala effekterna på utbetalade stödbelopp skulle vara marginella för samtliga stödformer vid en höjning av arealkravet till fem hektar. Då gränsen höjs till tio hektar fyrfaldigas effekten av kravändringen och uppgår då till 2,7 procent (166 000 euro) av 2019 års stödnivå. En ytterligare höjning till 15 hektar innebär att stödminskningen dubblas ytterligare en gång, och skulle då uppgå till 5,5 procent (342 000 euro) av 2019 års stöd.

Antalet stödmottagare skulle minska märkbart vid höjda arealkrav. Av dagens 393 stödmottagare skulle 23 mottagare inte vara stödberättigade om man höjde till fem hektar. Vid en höjning till tio hektar skulle 63 mottagare falla bort. Vid det högsta kravet skulle nästan var fjärde mottagare, 92 stycken, inte längre uppfylla kraven. De regionala skillnaderna är tydliga. Skärgården skulle drabbas betydligt hårdare

än Fasta Åland ifall man höjde arealkraven. Samtliga av de undersökta höjningarna skulle procentuellt slå dubbelt så hårt mot stödbetalningarna i skärgården jämfört med Fasta Åland.

Effekterna på mängden utbetalt stöd vid höjning av arealkraven är betydligt mindre idag jämfört med 2010. Den pågående strukturomvandling mot färre och större gårdar har minskat den potentiella effekten av höjda arealkrav, eftersom en allt mindre andel av jordbruken finns i de minsta kategorierna. De gårdar som inte skulle vara stödberättigande under de testade justeringarna av reglerna skiljer sig tydligt från övriga. Den mest iögonfallande skillnaden är mängden vallodling. Andelen stödmottagare som fyllt 65 år är klart högre på de gårdar som skulle falla bort vid högre krav än de som skulle uppfylla kraven.

Slutsatser och rekommendationer: förändrade arealkrav

Det kan konstateras att en höjning av arealkravet sannolikt leder till att en stor del av den mark som inte längre skulle vara stödberättigad lösgörs för större gårdar och att ett ökat utbud av mark skulle vara positivt för de gårdar som klarar av de nya kraven och som kan ta del av detta utbud. Det konstateras också att arronderingsproblematiken på Åland, där en gårds marker många gånger är opraktiskt utspridd geografiskt, inte nödvändigtvis skulle avhjälpas, även om möjligheterna att hitta tillgänglig arrendemark närmare sin gård bör öka ju mer utbudet ökar. Antalet stödmottagare skulle minska vid ökade arealkrav och det skulle sannolikt leda till en föryngring. De strukturella förändringar som skett de senaste nio åren innebär att de procentuella effekterna på stödbelopp av strängare arealkrav minskat. Då motsvarande analys gjordes för nio år sedan konstaterades att de allvarligaste effekterna av höjda arealkrav drabbar skärgården. Årets analys visar att de ojämna regionala effekterna av höjda arealkrav ytterligare har förstärkts. Om programorganisationen går vidare med planeringen av höjda arealkrav rekommenderas att målsättningarna för förändringarna specificeras, och möjligheten att uppnå målen bedöms. Inför en förändring i arealkravet bör även följdverkningarna i form av omstrukturering av jordbruksmarken, de regionala verkningarna och möjliga miljökonsekvenser inkluderas i beslutet. Slutligen bör även effekterna på kvarvarande stödmottagare i form av delvis förlorade stöd tas i beaktande vid regelförändringar.

Tema 2: effekter av jordbruksinvesteringar samt motiv bakom investeringar

Åland har en hög ambitionsnivå gällande investeringar jämfört med andra nordiska EU länder. Men precis som i Norden och resten av EU släpar implementeringen (dvs utbetalningar) av stödet efter.

Det är mot den bakgrunden som tema 2 undersöker effekter av jordbruksinvesteringar samt motiv bakom investeringar. Inom tema 2 har det genomförts 12 intervjuer med lantbrukare som har sökt och beviljats investeringsstöd inom Landsbygdsutvecklingsprogrammet (LBU). För att få mer information om investeringsviljan hos lantbrukare på Åland har det även genomförts 4 intervjuer med lantbrukare som har tagit emot arealstöd men som inte har sökt något investeringsstöd. Därtill är intervjuerna ett sätt att lyfta

lantbrukarnas röster i diskussionen om LBU-programmet.

Investeringsstöd till primärproduktion under programperioden 2014–2020 motiveras primärt av att produktiviteten och konkurrenskraften måste öka inom det åländska lantbruket. För att detta ska uppnås behövs investeringar i produktionshöjande åtgärder och ny teknik.

Generellt är sänkta kostnader och ökad produktivitet de vanligast nämnda motiven till investeringar. De flesta av intervjupersonerna säger att de hade genomfört sina investeringar även utan stöd från Landsbygdsutvecklingsprogrammet. Flera intervjuade bedömde dock att investeringen antagligen hade gjorts senare, eller med billigare eller äldre teknik. Merparten av intervjupersoner nämner att deras investering fick de effekter som eftersträvades men även att vissa investeringar medfört oväntade positiva effekter. Ökad produktivitet är den effekt som nämns absolut flest gånger tillsammans med sänkta kostnader och energieffektivisering.

En oväntad positiv effekt av några av investeringarna var också ökat samarbete mellan lantbrukare.

Lantbrukarna som har gjort stödberättigande investeringar har olika förklaringar till varför de inte har sökt stöd inom LBU-programmet. Några menar att procentandelen är för låg, att det är svårt att göra en snabb investering inom LBU-programmets ansökningsprocess samt att processen är för tidskrävande och byråkratisk.

Även om omvärldsfaktorer inte verkar ha påverkat nämnvärt menar flera av intervjupersonerna att det finns en ökad osäkerhet kring snabba förändringar i lantbrukets produktionskedjor samt förändringar i klimatet. De nämnda omvärldsfaktorerna har ökat behovet av flexibilitet för att klara sig under nya svårare förutsättningar. Vissa av lantbrukarna kopplar vikten av flexibilitet till behov av nya investeringar. Överlag är intervjupersonerna positiva till den kontakt de har haft med landskapsregeringen i och med ansökningsprocessen. De flesta kommentarerna handlar om att kontakterna har varit tillmötesgående samt gett bra stöd. Många menar också att det har skett stora förbättringar i datasystemet sedan början av programperioden men att det fortfarande är onödigt krångligt.

Slutsatser och rekommendationer: motiv bakom och effekter av investeringar

Lantbrukarna som har intervjuats är i huvudsak nöjda med investeringarna som primärt motiverats av sänkta kostnader och ökad produktivitet. Gällande effekter har investeringarna bidragit till ökad produktivitet, sänkta kostnader, och energieffektivisering. Till viss del har investeringarna också lett till ökat samarbete mellan de åländska lantbrukarna, detta särskilt i och med investeringar i en tork, ett flislager och uppdrivning av plantor. Investeringarna ses som viktiga för lantbrukets framtida konkurrenskraft. För vissa har investeringen resulterat i ökad dygnssysselsättning samt årssysselsättning oberoende av väder och klimat, vilket långsiktigt är bra för lantbruket. Gällande omvärldsfaktorer menas att det finns en ökad osäkerhet i och med snabba förändringar i produktionskedjor eller

förändringar i klimat. Det gäller att vara flexibel. Vissa kopplar ihop denna flexibilitet till investeringar. Till exempel har investeringar i bevattningssystem och avsaltningssystem underlättat de svåra perioderna av torka. Intervjupersonerna är positiva till den kontakt de har haft med landskapsregeringen i och med ansökningsprocessen. Trots det nämns förbättringsmöjligheter i ansökningsprocessen som genomförande organisationen rekommenderas att se över i och med framtagande av nytt LBU program. Bland annat framkommer önskemål från lantbrukare att förenkla och göra ansökningsprocessen mer flexibel för nya typer av företag, för mindre investeringar samt när lantbrukare gör gemensamma investeringar. Baserat på utvärderingens analyser framkommer även att det ser ut att finnas behov att komplettera jordbruksstöden med fler olika instrument, såsom garantier för lån.

Avslutningsvis

Att hitta rätt balans i avvägningar mellan bevarande och produktion är centralt för en lyckad landsbygdsutveckling. Under utvärderingens gång har den potentiella konflikten mellan - å ena sidan - ett miljömässigt hållbart lantbruk med hänsyn till biologisk mångfald och klimat, och - å andra sidan - ett ekonomiskt lönsamt lantbruk uppmärksammas. Denna konflikt är historiskt betingad och inte unik för Åland. För närvarande (februari 2020) debatteras den i Bryssel mellan de olika arbetsgrupperna (primärt arbetsgruppen för miljö och arbetsgruppen för jordbruk) som sätter upp ramarna för nästkommande programperiod för den gemensamma jordbrukspolitiken. Att hitta rätt balans i avvägningar mellan bevarande och produktion är centralt för en lyckad landsbygdsutveckling. För att vara proaktiv i detta arbete rekommenderas att arbetet med Ålands hållbarhetsstrategi fortsätter och att om programorganisationen önskar kunskap om effekterna på den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet så krävs en längre mätperiod (långsiktighet) och andra resurser än vad som finns tillgängliga inom utvärderingen av landsbygdsprogrammet i nuvarande avtal.

Summary

The Åland Rural Development Program (RDP) 2014-2020 aims to contribute to a sustainable economic and smart development that focuses on productivity and environmental sustainability and provide profitable and viable agricultural companies, an active agricultural sector and an attractive rural area. The program has EUR 58.5 million (55.5 million financed by the EU and 3.1 million in additional national funding).

The evaluation of the Åland Rural Development Program 2014-2020 is based on annual evaluation reports. Within the framework of the annual reports, thematic studies are performed every two years in specific areas that require extra analysis to ensure good follow-up and control of the implementation. In this year's report, two themes were developed in discussion with the program organisation, the effects of changed area requirements and the effects of agricultural investments within the RDP program.

Theme 1: Effects of changed area requirements

The background to theme 1 is the ongoing debate within Åland about whether support for agriculture should be directed more to active farmers rather than to farmers that have agriculture as a part time occupation. Today, there is a minimum requirement for area aid, which to some extent is dependent on the farm's production orientation, for horticulture and gardening the minimum area requirement is lower than for other types of production. This thematic study examines how much agricultural land would be affected if the minimum requirement were raised, as well as the characteristics of those who would be affected. To investigate the effects of changed area requirements, data has been ordered from the National Food Agency. With this data as base, analysis have been made of how much of the aid payments, how much of the land, what main production facilities and how many of the farms would be affected if the land requirements were increased from three hectares to five, ten respectively fifteen hectares. The age structure of the aid recipients is also analysed.

Altogether, the analysis shows that the total effect on the amount of paid aid would be marginal for all types of support if the area requirement was increased to five hectares. When the limit is increased to ten hectares, the effect of the requirement change quadruples and amounts to 2.7 percent (EUR 166,000) of the 2019 support level. A further increase to 15 hectares would double the aid reduction once again and would amount to 5.5 per cent (€ 342,000) of the 2019 support level.

The number of aid recipients would decrease noticeably with increased land requirements. Of today's 393 recipients, 23 of them would not be eligible if the requirements were raised to five hectares. If increased to ten hectares, 63 recipients would be excluded. At the highest requirement tested in the analysis, 15 hectares,

almost one in four recipients, 92 recipients, would no longer meet the requirements. The regional differences are apparent. The agriculture in the archipelago would be hit twice as hard than mainland Åland if the area requirements were increased.

The impact on the amount of paid area aid if increasing land requirements would be considerably less today compared to 2010. The ongoing structural transition towards fewer and larger farms has reduced the potential effect of increased land requirements, since a smaller share of the farms today are categorised within the smallest category. The farms that would not be eligible for support with the investigated requirements are clearly different from the others. The most conspicuous difference is the amount of cultivated grassland. The proportion of aid recipients above 65 years old is also clearly higher on those farms that would be excluded with larger area requirements compared with the farms which would still meet the requirements.

Conclusions and recommendations: changed area requirements

It can be noted that an increase in area requirements is likely to result in a release of large parts of land, no longer eligible for support. For larger farms who can meet the requirements, such increase in supply of land would be positive. It is also noted that the problem with land consolidation in Åland, where a farm's land often is impractically spread out would not necessarily be remedied, although the opportunities to find available land closer to the farm could increase as the supply increases. The number of aid recipients would decrease with increased area requirements and this would probably lead to a rejuvenation. The structural changes that have taken place over the past nine years have therefore resulted in reduced effects of such a change. When an equivalent analysis was done nine years ago, it was found that the most serious effects of increased land requirements would be seen in the archipelago. This year's analysis shows that these uneven regional effects of increased land requirements have been further reinforced. If the program organisation proceeds with the planning of increased land requirements, it is recommended that the objectives for the changes are specified, and the possibility of achieving the goals assessed. Further, prior to a change in the land requirements, the impact in form of restructuring of the agricultural land should be included in the decision as well as the regional impact and possible environmental consequences. Finally, the effects on remaining recipients regarding partially lost aid should also be considered.

Theme 2: effects of agricultural investments and the motivations behind

Åland has a high level of ambition regarding investments (M04) compared to the other Nordic EU countries. But like the situation in the Nordic countries and the rest of the EU, the implementation (i.e. payments) of the support is lagging. Against this background and to find possibilities to further the implementation, theme 2 examines the effects of agricultural investments and the motives behind the investments. In November 2019, 85 farmers had been approved investment support

from the RDP. In January 2020, 12 interviews with farmers who applied for and were granted investment support within the Rural Development Program were conducted. To obtain more information on the farmers' willingness to invest, 4 interviews were also conducted with farmers who have received area aid but who have not applied for any investment support. In addition, the interviews are a way of voicing farmers' opinions in the discussion about the RDP.

Investment support for primary production during the program period 2014-2020 is primarily motivated by the need to increase productivity and competitiveness in Åland agriculture. To achieve this, investments in production-enhancing measures and new technology are needed. Generally, lower costs, increased productivity and energy efficiency are the most commonly mentioned reasons by the interviewees for investing. Most of the interviewees also say that they had made their investments even without support from the Rural Development Program. However, several interviewees believed that the investment probably would have been made later in time or with cheaper or older technology. Most of the interviewees mentioned that their investment had the beforehand anticipated effects, but also that certain investments had unexpected positive effects.

An unexpected positive effect of some of the investments was increased cooperation between farmers.

The interviewed farmers who are eligible for investment support but didn't apply for funding from the RDP give different reasons for why. Some think that the percentage in received support is too low, others that it is difficult to make a fast investment in the LBU program's application process and that the process is too time-consuming and bureaucratic. Although external factors do not appear to have had a significant impact on the choice to invest, several of the interviewees believe that there is an increased uncertainty relating to rapid changes in agricultural production chains and changes in the climate. External factors have therefore increased the need for flexibility and to be resilient during new and difficult conditions, which some farmers link to the need for new investments. In general, the interviewees are positive regarding the contact they have had with the program organisation in the application process. Most interviewees comment that the contacts have been courteous and provided good support. Many also believe that there have been major improvements in the computer system since the beginning of the program period, but that it is still unnecessarily complicated.

Conclusions and recommendations: effects of agricultural investments and the motivations behind

The farmers who have been interviewed are mainly satisfied with the investments, which are primarily motivated by lower costs and increased productivity. Regarding effects, the investments have also mainly contributed to increased productivity, lower costs, and energy efficiency. To some extent, the investments have also led to increased cooperation between farmers, especially in respect to investments in a drying plant, storage for wood chips and regarding cultivation of

plants. These investments are seen as important for the future competitiveness of agriculture in Åland. For some, the investment has resulted in increased daily employment and annual employment regardless of weather and climate, which is good for agriculture viability in the long term. There is a belief that external factors will increase uncertainties as a result of rapid changes in production chains or changes in climate. The farmers state they must be flexible, and some links this flexibility to new investments. For example, investments in irrigation systems and desalination plants have already facilitated the difficult periods of drought. The interviewees are positive to the contact they have had with the program organisation through the application process. Despite this, opportunities for improvements are mentioned by the interviewed farmers regarding the application process that the program organisation is recommended to review as a new RDP is developed. Suggestions are to simplify the application process and make it more flexible for new types of companies, for smaller investments and when farmers make common investments. Based on the evaluation's analysis, it also appears that there is a need to supplement agricultural support with other financial instruments, such as guarantees for loans.

In conclusion

Finding the right balance in trade-offs between conservation and production is central to successful rural development. During this evaluation, the potential conflict between, on the one hand, an environmentally sustainable agriculture regarding biodiversity and climate, and - on the other hand - an economically profitable agriculture, has been highlighted. This conflict is historically contingent and not unique to Åland. Currently (February 2020), in Brussels, the various working groups (primarily DG environment and DG agriculture) are debating the framework for the next programming period for the common agricultural policy (CAP). Finding the right balance in trade-offs between conservation and production is of great importance. In order to be proactive in this work, it is recommended that the work on the public-private Åland Sustainability Strategy is continued. Further, if the program organisation wishes to know about the effects on biodiversity in the agricultural landscape it requires a longer measurement period (long-term) and other resources than available in the current agreement of the evaluation of the rural development program.

1. Uppdragets sammanhang, syfte och metodik

1.1 Ålands landsbygdsutvecklingsprogram 2014–2020

Ålands landsbygdsutvecklingsprogram (LBU) 2014–2020 har som övergripande målsättning att bidra till en hållbar ekonomisk och smart utveckling som fokuserar på produktivitet och miljömässig hållbarhet och skall ge lönsamma och livskraftiga lantbruksföretag, ett aktivt lantbruk och en attraktiv landsbygd. Dessa mål, fokusområden och åtgärder är nära kopplade till de målsättningar och prioriteringar som finns för EU:s landsbygdsolitik, det vill säga uppdelningen i två olika pelare: en för inkomst och marknadsanpassningsstöd och en för stöd till landsbygdsutveckling.

Programmet har 58,5 miljoner euro (55,5 miljoner delfinansierat av EU samt 3,1 miljoner ytterligare nationell finansiering). Programmet omfattar 5 av EU:s 6 unionsprioriteringar med övergripande målsättning att bidra till en hållbar ekonomisk och smart utveckling som fokuserar på produktivitet och miljömässig hållbarhet samt bidra till mer lönsamma och livskraftiga lantbruksföretag och ett aktivt lantbruk och en attraktiv landsbygd. Unionsprioritering 5, Främja resurseffektivitet och stödja övergången till en koldioxidsnål och klimattålig ekonomi inom jordbruks-, livsmedels- och skogsbrukssektorn, omfattas inte direkt av programmet eftersom den SWOT-analys som gjordes framlade att konkurrenskraft, vattenkvalitet och biologisk mångfald är en högre prioritet samt att prioritering 5 är kapitalintensiv och skulle kräva huvuddelen av resurserna. Istället har Ålands landsbygdsprogram särskilt fokus på prioritering nummer 4: Återställa, bevara och förbättra ekosystem som är relaterade till jord- och skogsbruk. Genom programmet LEADER (Lokalt ledd utveckling) kommer man även jobba för att främja social delaktighet, fattigdomsbekämpning och ekonomisk utveckling på landsbygden.

1.2 Utvärderingens övergripande syfte

Syftet med den här utvärderingen som genomförs under landsbygdsutvecklingsprogrammets (LBU) gång är att förbättra kvalitet, effektivitet och måluppfyllelse vad gäller genomförandet. Syftet är också att utvärderingsresultaten skall ge värdefull information inför planering och genomförande av framtida landsbygdsutvecklingspolitik. Utvärderingen skall bidra till ett bättre riktat stöd för landsbygdsutvecklingen inom ramen för programmet och stödja en gemensam läroprocess med avseende på övervakning och utvärdering.

1.3 Årsrapportens fokus och metod

Utvärderingen av det åländska landsbygdsprogrammet 2014–2020 tar sats i årliga utvärderingsrapporter. Inom ramen för de årliga rapporterna genomförs vartannat år tematiska fördjupningar inom specifika områden som kräver extra analys för att säkerställa god uppföljning och styrning i genomförandet. De tematiska fördjupningarna i föreliggande rapport är effekterna av förändrade arealkrav och jordbrukets investeringar. Fördjupningarna beslutades baserat på diskussioner mellan genomförandeorganisationen och utvärderingsteamet 19 november 2019. Motiveringen för de tematiska fördjupningarna grundar sig på ett behov av att undersöka jordbrukares investeringsvilja och att analysera förutsättningarna för jordbrukssektorns gårdsstruktur och utveckling.

TEMA 1: Det pågår en diskussion inom landskapet om huruvida stödet till jordbruken i större utsträckning bör riktas till lantbrukare som har jordbruket som huvudsyssla framom till gårdar som har jordbruket som bisyssla till annan huvudsyssla. Det har därtill framkommit i tidigare utvärderingsrapporter under programperioden att det kan vara svårt att få tag på jordbruksmark för gårdar som har som mål att expandera (ÅSUB och Nordregio 2017, Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2016). Det finns idag ett minimikrav för arealstödet som i viss utsträckning är beroende av gårdarnas produktionsinriktning, för trädgårdsodling är minimiarealen lägre. Det generella kravet är tre hektar jordbruksmark, medan gränsen för trädgårdsproduktion är 0,5 hektar mark. Hur mycket jordbruksmark skulle beröras om minimikravet höjdes, och vilken typ av lantbruk är det som skulle drabbas? För att undersöka effekterna av förändrade arealkrav har data beställts från Livsmedelsverket.

Miljöeffekter av förändrat arealstöd har inte analyserats i detalj. Negativa miljöeffekter av förändrat arealstöd är primärt att en tilltagande storleksrationalisering skulle innebära en minskning i extensivt brukade marker som är viktiga för biologisk mångfald och kulturmiljö, såsom naturbetesmarker. Inte heller sociala eller samhälleliga effekter av förändrat arealstöd har tagits i beaktande, såsom påverkan på byars sammanhållning eller upprätthållande av jordbruksmark som en robusthet i händelse av kris eller krig. Istället har analyser gjorts av hur stor del av stödutbetalningarna, hur stor del av marken, vilka huvudproduktionsinriktningar samt hur många av gårdarna som skulle påverkas om arealkraven höjdes från tre hektar till fem, tio respektive femton hektar. Även stödmottagarnas åldersstruktur analyseras.

TEMA 2: För att undersöka investeringsviljan inom lantbruket och effekter av investeringar på Åland genomfördes en intervjuundersökning med aktiva lantbrukare. Urvalet av personer att intervjua bestod av två grupper lantbrukare. En grupp av lantbrukare som sökt och erhållit investeringsstöd från LBU-programmet samt en grupp av lantbrukare som inte erhållit investeringsstöd från LBU-programmet.

Grupp 1: lantbrukare som gjort investeringar med hjälp av offentlig medfinansiering under nuvarande programperiod. Urval av lantbrukare att intervjua gjordes baserat på de lantbrukare som beviljats investeringsstöd under programperioden. Urvalsunderlaget togs fram november 2019 och då hade 133 investeringar beviljats finansiering. De 71 lantbrukare som sökt och beviljats investeringsstöd sorterades utifrån storleken på gården utifrån genomförandeorganisationens uppgifter (det vill säga de uppgifter som lantbrukarna rapporterat i Hyrrä). Detta steg gjordes för att säkerställa en spridning av olika gårdar.

Storlekskategorierna var	Antal personer intervjuade som har beviljats inom LBU	Antal personer intervjuade som inte beviljats stöd av LBU
<5hektar	2	
>5 hektar till <10 hektar	2	
>10 hektar till <20 hektar	3	
>20 hektar till <50 hektar	3	4
>50 hektar	2	
Totalt	12	4

För att erhålla en god dialog om effekter av investeringarna valdes primärt de lantbruksföretag som erhållit investeringsstöd under åren 2017 och 2018. I de storlekskategorier där detta inte var möjligt på grund av för få utbetalade stöd under 2017 och 2018 valde vi att inkludera lantbruksföretag som erhållit investeringsstöd under 2019. Genom att välja företag som erhållit stöd under slutet av programperioden får vi även ny information om hur lantbrukarna upplevde datasystemet Hyrrä efter att tidigare rapporterad teknisk problematik har åtgärdats.

Grupp 2: lantbrukare som inte gjort investeringar med hjälp av offentlig medfinansiering under nuvarande programperiod. Urval av lantbrukare att intervjua gjordes baserat på de lantbrukare som erhållit arealstöd men inte investeringsstöd. De 4 lantbrukare som intervjuades valdes inte ut baserat på storlek på lantbruket. Istället kontaktades de lantbrukare som utvärderarna fått kontaktuppgifter till från genomförandeorganisationen. Båda grupperna kontaktades via e-post och sedan via telefon.

Intervjuerna genomfördes för att undersöka investeringsviljan hos lantbrukare på Åland. Åland har en hög ambitionsnivå när det kommer till investeringar men har också långt kvar till att uppnå sin målsättning gällande utbetalat stöd. Intervjuerna

syftade därför också till att undersöka hur man kan få fler lantbrukare att söka stöd från programmet. Med intervjuerna ville vi ta reda på vad lantbrukarna tycker kan förbättras inom LBU-programmet och ansökningsprocessen men också lyfta lantbrukarnas röster och höra hur de påverkas av förändringar av jordbrukspolitiken.

De övergripande teman i intervjuerna handlade om anledningar till att man valt att investera, effekterna av investeringen, den generella investeringsviljan, framtidsutsikter för lantbruket samt frågor kring kontakten med genomförandeorganisationen. Därtill ställdes frågor kring påverkan från omvärldsfaktorer, samarbete mellan lantbrukare samt hur LBU programmet och ansökningsprocessen skulle kunna förbättras.

Även om miljö inte varit i fokus under årets utvärdering har analyserna bidragit till slutsatser och rekommendationer relaterade till denna tematik, dessa är presenterade under avsnitt 4.4 och 5.3.

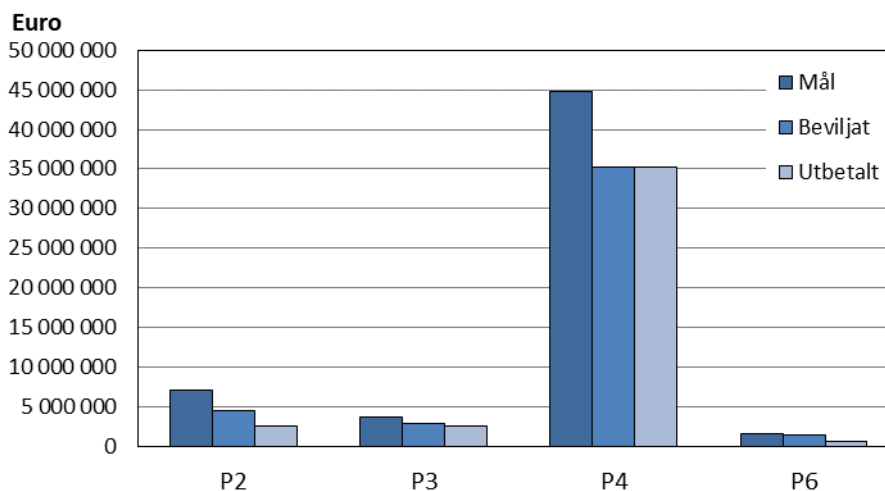
2. Finansiellt genomförande och indikatoruppföljning

Observera att samtliga uppgifter om genomförande är preliminära, uppgifterna för 2019 kan ännu justeras av programorganisationen. Rapporten omfattar uppgifter som hunnit bli införda i uppföljningssystemen i slutet av januari 2020 och omfattar situationen per 31.12.2019. Samtliga siffror inkluderar nationell finansiering utöver de av EU delfinansierade beloppen.

2.1 Finansiellt genomförande

De planerade utgifterna för programmet är ca 58,5 miljoner euro (55,5 miljoner delfinansierat av EU samt 3,1 miljoner ytterligare nationell finansiering). De primära unionsprioriteringarna i programmet är *Förbättra jordbruksföretagens livskraft och konkurrenskraften inom alla typer av jordbruk i alla regioner och främja innovativ jordbruksteknik och hållbar skogsförvaltning (P2), Främja livsmedelskedjans organisation, inklusive bearbetning och saluföring av jordbruksprodukter, djurskydd och riskhantering inom jordbruket (P3), Återställa, bevara och förbättra de ekosystem som har koppling till jord- och skogsbruk (P4) samt Främja social inkludering, fattigdomsbekämpning och ekonomisk utveckling i landsbygdsområden (P6) (se **Fel! Hittar inte referenskälla.**).*

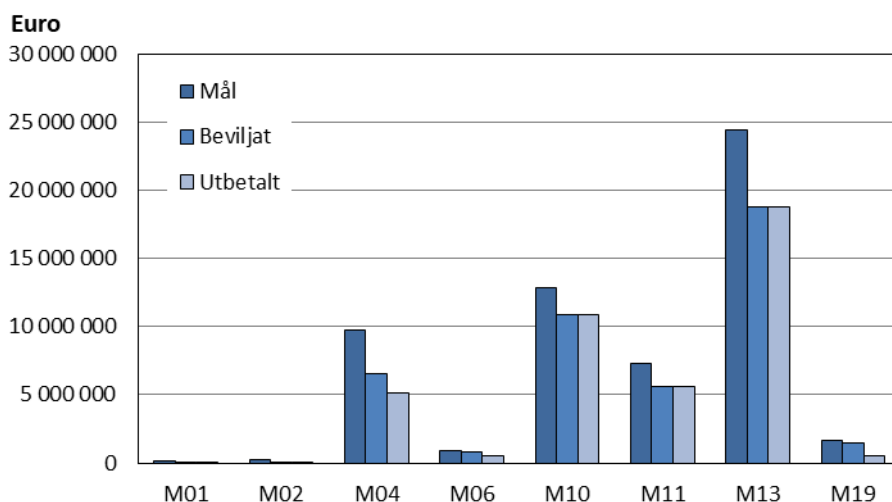
Figur 1. Finansieringsmål, beviljad och utbetald offentlig finansiering för programmets unionsprioriteringar.

De primära unionsprioriteringarna är fördelade mellan åtta åtgärder samt tekniskt stöd för programmets genomförande (se Figur 2). De tre största åtgärderna står tillsammans för cirka 82 procent av programmets budget. Inkluderat de helt nationellt finansierade delarna (så kallade top-ups) är den största åtgärden *Stöd till områden med naturliga eller andra särskilda begränsningar (M13)*, vilken får 24,5

miljoner euro. *Miljö- och klimatvänligt jordbruk* (M10) får 12,9 miljoner euro och *Investeringar i fysiska tillgångar* (M04) får 9,7 miljoner euro (inkl. nationellt finansierad del). *Stöd för ekologiskt jordbruk* (M11) får 7,3 miljoner euro (inkl. nationellt finansierad del), medan 1,6 miljoner går till stöd för *LEADER-programmets genomförande* (M19) och 0,9 miljoner till åtgärden *Jordbruks- och affärsutveckling* (M06). De minsta åtgärderna är *rådgivningstjänster samt företagslednings- och avbyttjänster* (M02) (0,2 miljoner euro) samt *kunskapsöverförings- och informationsåtgärder* (M01) (0,1 miljoner euro). Utöver dessa åtgärder budgeteras 1,3 miljoner euro för tekniskt stöd.

Figur 2. Finansieringsmål, beviljad, och utbetald offentlig finansiering för programmets åtgärder.

Utöver arealstöden (M10, M11, M13) där beviljandegraden ligger kring 80 procent har beviljandet av medel fortsatt i varierande takt inom de olika åtgärderna. Beviljandet av medel inom M06 och M19 har fortsatt i stadig takt vilket innebär att över 80 procent av de tillgängliga medlen nu är uppbundna. Inom investeringsstödet M04 uppgår de beviljade stöden till 67 procent målsättningen. Slutligen är beviljandegraden för de två minsta åtgärderna – M01 och M02 – mycket låg. För M01 ligger den på 55 procent och för M02 endast 13 procent.

Sammanlagt har det beviljats investeringsstöd motsvarande ca 6,5 miljoner euro (ca 3,6 miljoner till jordbruksföretag och ca 2,9 miljoner till livsmedelsförädling). Stöd gällande jordbruks- och affärsutveckling har beviljats för ca 0,8 miljoner euro. Cirka 1,5 miljoner har beviljats inom LEADER (M19). Stöd till kunskapsöverföring, information samt rådgivning (M01, M02) har sammanlagt beviljats för drygt 90 000 euro.

Arealstöden som hittills utbetalats fördelar sig som följer: 10,9 miljoner euro via M10, 5,6 miljoner euro via M11 samt 18,8 miljoner via M13.

3. Tematiska fördjupningar

3.1 Tema: Effekter av förändrade arealkrav

Inför kommande programperioder värderas om stödet till jordbruken i större utsträckning borde riktas till lantbrukare som har jordbruket som huvudsyssla framom till gårdar där jordbruket utgör bisyssla. Därtill har det i tidigare utvärderingsrapporter och även i andra diskussioner framkommit att det finns en vis brist på tillgänglig jordbruksmark för gårdar som önskar expandera verksamheten av till exempel företags- eller produktionsekonomiska skäl. Det finns idag ett minimikrav för arealstödet som i viss utsträckning är beroende av gårdarnas produktionsinriktning. Hur mycket jordbruksmark skulle beröras om minimikravet höjdes, och vilken typ av lantbruk är det som skulle drabbas? Tillsammans med programorganisationen har utvärderingsgruppen därför valt att göra beräkningar för att uppskatta effekten av förändrade arealkrav inom landsbygdsutvecklingsprogrammet. I dagsläget är minimiarealkravet för att få stöd i regel tre hektar mark¹. Beräkningar har gjorts för konsekvenserna av att höja detta krav till fem, tio, och femton hektar. De stödmottagare som skulle förlora sitt stöd i de tre scenarierna har sedan karaktäriserats och jämförts med övriga. Beräkningarna är delvis en uppföljning av motsvarande beräkningar från 2010, som gjordes inom ramen för utvärderingen av det förra landsbygdsutvecklingsprogrammet (ÅSUB rapport 2011:4). Analysen baserar sig på ett material som programansvarig på genomförandeorganisationen beställt från Livsmedelsverket och sedan levererat till utvärderingsgruppen. I materialet ingår stöd inom de åtgärder som har minimikrav på jordbruksarealer (i fortsättningen kallat arealstöd), vilket är följande:

- Miljö- och klimatvänligt jordbruk (M10)
- Ekologisk jordbruk (M11)
- Stöd till områden med naturliga eller andra särskilda begränsningar (M13)

Arealkraven skiljer sig åt något mellan de olika åtgärderna. Den största delen av åtgärderna M10 och M11 kräver att stödmottagarens åkerareal är tre hektar stor, eller att det odlas trädgårdsväxter på minst 0,5 hektar. För betesstöd inom M10 är minimikravet tre hektar av antingen åker eller naturbete. Kraven för M13 skiljer sig något, där kravet på tre hektar gäller jordbruksmark, som definieras som åkerareal samt vissa typer av naturbeten.

I detta kapitel analyseras konsekvenserna av förändringar i arealkraven. De förändringar som testas är höjningar av de krav som idag ligger på tre hektar till fem, tio samt femton hektar. Möjligheten att få stöd vid trädgårdsodling på 0,5 hektar lämnas orörd.

¹ Vilken mark som ingår varierar beroende på stödform. Detta diskuteras närmare längre fram i detta kapitel.

Inledningsvis följer en genomgång av det verkliga utfallet för de analyserade stöden under 2019, innan resultaten av förändrade arealkrav redovisas.

3.1.1 Utfallet 2019

Sammanlagt fick 393 gårdar arealstöd under 2019, och den sammanlagda åkerarealen för dessa gårdar var 13 893 hektar. Totalt utbetalades cirka 6,2 miljoner euro i stöd, vilket innebär att den genomsnittliga stödnivån var drygt 13 000 euro per gård. Under året betalades 3,56 miljoner euro ut inom M13, 1,56 miljoner euro inom M10, samt 1,04 miljoner euro inom M11.

Tabell 1 Utbetalda arealstöd, efter kommun.

Kommun	Antal mottagare	Åkerareal, hektar	Åkerareal, genomsnitt (ha)	Naturbete, hektar	Naturbete, genomsnitt (ha)	Totalt stödbelopp, euro	Stödbelopp, genomsnitt euro
Brändö	10	105	10	78	8	59 677	5 968
Eckerö	11	440	40	10	1	128 332	11 667
Finström	74	2 208	30	717	10	1 023 809	13 835
Föglö	22	645	29	986	45	283 499	12 886
Geta	22	706	32	311	14	347 520	15 796
Hammarland	44	1 578	36	465	11	645 753	14 676
Jomala*	64	2 997	47	892	14	1 241 228	19 394
Kumlinge	11	309	28	290	26	172 584	15 689
Kökar	6	172	29	561	93	109 356	18 226
Lemland	21	611	29	272	13	331 954	15 807
Lumparland	9	468	52	98	11	186 357	20 706
Saltvik	49	1 935	39	200	4	884 249	18 046
Sottunga	6	164	27	52	9	64 771	10 795
Sund	26	1 143	44	350	13	505 341	19 436
Vårdö	18	414	23	122	7	175 934	9 774
Fasta Åland	320	12 084	38	3 315	10	5 294 543	16 545
Skärgården	73	1 809	25	2 088	29	865 821	11 861
Åland	393	13 893	35	5 403	14	6 160 364	15 675

*Eftersom det finns så få stödmottagare i Mariehamn redovisas stadens uppgifter sammanslagna med Jomalas.

Källa: Livsmedelsverket, behandlat av ÅSUB

Av de 393 gårdarna fanns 73 i skärgården. Den genomsnittliga åkerarealen per gård var drygt 50 procent större på Fasta Åland än de i skärgården, medan de genomsnittliga betesarealerna var nästan tre gånger så stora i skärgården som på Fasta Åland. Det genomsnittliga stödet var 44 procent högre på Fasta Åland än i skärgården.

Brändö utmärker sig bland skärgårdskommunerna. Övriga kommuners åkerarealer är relativt nära skärgårdens genomsnitt på 25 hektar, medan åkerarealen på Brändö i genomsnitt endast är tio hektar. Vad gäller naturbete sticker Kökar ut med mycket stora beten.

På Fasta Åland finns de största genomsnittliga åkerarealerna i Lumparland, Jomala

och Sund. Vad gäller naturbete är det Eckerö och Saltvik som utmärker sig genom att ha betydligt mindre genomsnittliga betesmarker.

Tabell 2 Utfall 2019, åldersgrupp

	Antal mottagare	Åkerareal, hektar	Åkerareal, genomsnitt (ha)	Totalt stödbelopp, euro	Stödbelopp, genomsnitt euro	Andel, mottagare	Andel, åkerareal	Andel, stöd
-29	11	472	43	164 355	14 941	3 %	3 %	3 %
30-34	22	1 173	53	572 054	26 002	6 %	8 %	9 %
35-39	23	806	35	393 277	17 099	6 %	6 %	6 %
40-44	33	1 947	59	832 061	25 214	8 %	14 %	14 %
45-49	32	1 176	37	526 468	16 452	8 %	8 %	9 %
50-54	64	2 868	45	1 281 525	20 024	16 %	21 %	21 %
55-59	65	2 311	36	1 050 895	16 168	17 %	17 %	17 %
60-64	53	1 603	30	690 078	13 020	13 %	12 %	11 %
65-69	37	730	20	336 317	9 090	9 %	5 %	5 %
70+	53	806	15	313 335	5 912	13 %	6 %	5 %
Total	393	13 893	35	6 160 364	15 675	100 %	100 %	100 %

Källa: Livsmedelsverket, behandlat av ÅSUB

Tabellen ovan visar åldersfördelningen av mottagarna av arealstöd. De största grupperna hittar man i åldern 50–64 år, samt över 70 år. Det finns ungefär lika många stödmottagare som fyllt 70 år som det finns under 40 år. Den genomsnittliga åkerarealen (och stödnivån) är dock cirka fyra gånger så stor i den yngre gruppen jämfört med den äldre.

3.1.2 Effekterna av ändrade arealkrav

Som nämndes ovan är idag det huvudsakliga arealkravet för de olika stöden tre hektar.² I detta avsnitt redogörs för de uppskattade effekterna ifall detta krav skulle höjas till fem, tio respektive femton hektar. De möjligheter som finns att få stöd för mindre arealer om man odlar trädgårdsväxter lämnas oförändrade. Beräkningarna grundar sig på 2019-års stödnivåer.

Det bör poängteras att samtliga beräkningar baseras på helt oförändrat ägande/arrendeförhållanden. I praktiken skulle höjda arealkrav troligen medföra åtgärder av jordbrukarna i en stor del av fallen där mark förlorar sitt stödberättigande. Möjligheten att arrendera ut eller möjligen till och med sälja mark blir förhållandevis mera attraktivt om marken inte är berättigad till arealstöd. Detta diskuteras vidare i sammanfattningen i avsnitt 4.2 .

De totala effekterna på utbetalade stödbelopp skulle vara marginella för samtliga stödformer vid en höjning av arealkravet till fem hektar. Då gränsen höjs till tio hektar fyrfaldigas effekten av kravändringen, minskningen i utbetalat stöd och uppgår då till 2,7 procent (166 000 euro) av 2019 års stödnivå. En ytterligare höjning till 15 hektar innebär att stödminskningen dubblas ytterligare en gång, och skulle

² Vilka marktyster som tas i beaktande skiljer sig något mellan de olika stöden, se avsnitt Tema: Effekter av förändrade arealkravovan.

då uppgå till 5,5 procent (342 000 euro) av 2019 års stöd. Utöver de sammanlagda effekterna visar tabellen nedan att det är M10 som påverkas minst procentuellt sett, medan M13 påverkas mest. Inom M13 finns inte möjligheten för trädgårdsodlingar på mindre arealer att få stöd, vilket innebär att minskningen för M13 blir större än övriga stöd.

Tabell 3 Stödbeloppen med dagens krav och vid höjda arealkrav

	Utfall 2019, dagens krav (euro)	Stödbelopp, minst 5 hektar (euro)	Stödbelopp, minst 10 hektar (euro)	Stödbelopp, minst 15 hektar (euro)	Skillnad i stödbelopp (idag och 5 ha)	Skillnad i stödbelopp (idag och 10 ha)	Skillnad i stödbelopp (idag och 15 ha)
M10	1 556 593	1 551 655	1 535 335	1 508 249	-0,3 %	-1,4 %	-3,1 %
M11	1 041 711	1 038 331	1 019 387	983 748	-0,3 %	-2,1 %	-5,6 %
M13	3 562 060	3 533 957	3 439 918	3 326 583	-0,8 %	-3,4 %	-6,6 %
Totalt	6 160 364	6 123 943	5 994 640	5 818 580	-0,6 %	-2,7 %	-5,5 %

källa: ÅSUB

Antalet stödmottagare skulle minska märkbart vid höjda arealkrav. Av dagens 393 stödmottagare skulle 23 stycken inte vara stödberättigade om man höjde till fem hektar. Vid en höjning till tio hektar skulle 63 mottagare falla bort. Vid det högsta kravet skulle nästan var fjärde mottagare, 92 stycken, inte längre uppfylla kraven. Utöver detta skulle vissa stödmottagare förlora delar av sina stöd, då de uppfyller de högre kraven för en del av stöden, men inte alla.³

³ Mer om detta i avsnittet "Partiellt förlorat stöd".

Tabell 4 Antal stödmottagare idag och vid höjda arealkrav, efter kommun.

Kommun	Antal mottagare 2019, dagens krav	Antal mottagare, minst 5 hektar	Antal mottagare, minst 10 hektar	Antal mottagare, minst 15 hektar	Skillnad, antal mottagare (idag och 5 ha)	Skillnad, antal mottagare (idag och 10 ha)	Skillnad, antal mottagare (idag och 15 ha)
Brändö	10	8	5	4	-20 %	-50 %	-60 %
Eckerö	11	10	10	10	-9 %	-9 %	-9 %
Finström	74	68	61	56	-8 %	-18 %	-24 %
Föglö	22	21	17	14	-5 %	-23 %	-36 %
Geta	22	22	21	20	0 %	-5 %	-9 %
Hammarland	44	42	39	34	-5 %	-11 %	-23 %
Jomala*	64	62	60	54	-3 %	-6 %	-16 %
Kumlinge	11	9	7	7	-18 %	-36 %	-36 %
Kökar	6	5	5	5	-17 %	-17 %	-17 %
Lemland	21	18	14	14	-14 %	-33 %	-33 %
Lumparland	9	8	7	7	-11 %	-22 %	-22 %
Saltvik	49	47	40	37	-4 %	-18 %	-24 %
Sottunga	6	6	6	6	0 %	0 %	0 %
Sund	26	26	22	20	0 %	-15 %	-23 %
Vårdö	18	18	16	13	0 %	-11 %	-28 %
Fasta Åland	320	303	274	252	-5 %	-14 %	-21 %
Skärgården	73	67	56	49	-8 %	-23 %	-33 %
Åland	393	370	330	301	-6 %	-16 %	-23 %

*Eftersom det finns så få stödmottagare i Mariehamn redovisas stadens uppgifter sammanslagna med Jomalas.

Källa: ÅSUB

Eftersom det är de minsta gårdarna som faller bort är den procentuella minskningen i antalet stödmottagare betydligt större än den procentuella minskningen i utbetalt stöd. Till exempel i fallet med en höjning till tio hektar skulle antalet stödmottagare minska med 16 procent, men stöden endast med tre procent.

Tabell 5 Stödbeloppen med dagens krav och vid höjda arealkrav, efter kommun.

	Utfall 2019, dagens krav (euro)	Stödbelopp, minst 5 hektar (euro)	Stödbelopp, minst 10 hektar (euro)	Stödbelopp, minst 15 hektar (euro)	Skillnad i stödbelopp (idag och 5 hektar)	Skillnad i stödbelopp (idag och 10 hektar)	Skillnad i stödbelopp (idag och 15 hektar)
Brändö	59 677	57 524	53 562	40 844	-4 %	-10 %	-32 %
Eckerö	128 332	127 001	125 037	125 037	-1 %	-3 %	-3 %
Finström	1 023 809	1 012 136	985 339	955 897	-1 %	-4 %	-7 %
Föglö	283 499	280 249	273 161	253 954	-1 %	-4 %	-10 %
Geta	347 520	345 419	340 508	328 373	-1 %	-2 %	-6 %
Hammarland	645 753	643 797	630 804	610 984	0 %	-2 %	-5 %
Jomala*	1 241 228	1 239 000	1 230 899	1 195 735	0 %	-1 %	-4 %
Kumlinge	172 584	170 838	165 077	156 630	-1 %	-4 %	-9 %
Kökar	109 356	108 072	102 577	102 577	-1 %	-6 %	-6 %
Lemland	331 954	328 296	313 409	310 228	-1 %	-6 %	-7 %
Lumparland	186 357	185 296	180 200	180 200	-1 %	-3 %	-3 %
Saltvik	884 249	881 307	863 883	851 147	0 %	-2 %	-4 %
Sottunga	64 771	64 032	64 032	64 032	-1 %	-1 %	-1 %
Sund	505 341	505 043	496 116	486 310	0 %	-2 %	-4 %
Vårdö	175 934	175 934	170 038	156 634	0 %	-3 %	-11 %
Fasta Åland	5 294 543	5 267 294	5 166 193	5 043 911	-0,5 %	-2,4 %	-4,7 %
Skärgården	865 821	856 649	828 447	774 669	-1,1 %	-4,3 %	-10,5 %
Åland	6 160 364	6 123 943	5 994 640	5 818 580	-0,6 %	-2,7 %	-5,5 %

*Eftersom det finns så få stödmottagare i Mariehamn redovisas stadens uppgifter sammanslagna med Jomalas.

Källa: ÅSUB

De regionala skillnaderna är tydliga. Skärgården skulle drabbas betydligt hårdare än Fasta Åland ifall man höjde arealkraven. Samtliga av de undersökta höjningarna skulle procentuellt slå dubbelt så hårt mot stödbetalningarna i skärgården jämfört med Fasta Åland. Brändö, Kumlinge, Föglö, Vårdö är de kommuner som påverkas mest av alla, medan Sottunga och Kökar inte skiljer sig från Fasta Åland. Särskilt Brändö skulle påverkas av de nya kraven, ungefär en tredjedel av det utbetalda stödet skulle inte uppfylla kravet på 15 hektar.

Karaktären på de jordbruk som inte skulle uppfylla högre arealkravgränser

De gårdar som inte skulle vara stödberättigande under de testade reglerna skiljer sig tydligt från övriga. I detta avsnitt karaktäriseras de gårdar som faller bort⁴, genom att jämföra dem med de gårdar som skulle uppfylla de strängare kraven.

De gårdar som inte skulle klara av strängare arealkrav använder sina åkrar påtagligt annorlunda än övriga (Tabell 6). Den mest iögonfallande skillnaden är mängden vallodling. De gårdar som inte skulle uppfylla kraven på fem hektar använder nästan 90 procent av sin åkerareal till vall, medan övriga använder drygt hälften av åkern till vallodling. På de gårdar som faller bort vid höjningar till tio eller 15 hektar används drygt 70 procent av åkrarna till vallodling, eftersom en större andel än hos de minsta gårdarna används till säd, potatis och gruppen "övrigt". De gårdar som faller bort vid de högsta kravnivåerna liknar överlag varandra; utöver vallen används ungefär en sjättedel av åkrarna till att odla säd, cirka 1,5 procent potatis och en marginell andel till grönsaker, frukt och bär.

⁴ Gårdar som faller bort definieras som de gårdar som inte längre uppfyller något av de olika arealstöden som beskrivs i kapitel 3.1 ovan

En analys av produktionen på de berörda gårdarna visa att åkeranvändningen hos de stödmottagare som faller bort då kravnivåerna höjs till tio hektar eller högre kan karaktäriseras som ett tvärsnitt av åkeranvändningen på de allra minsta gårdarna och de gårdar som klarar även de högsta arealkraven; säd odlas i klart högre utsträckning än på de allra minsta gårdarna, men ändå klart mindre än på de största gårdarna. Potatis odlas i viss utsträckning på de mellanstora gårdarna, men i relativa tal endast ungefär en tredjedel så mycket som på de gårdar som klarar de högsta kraven.

Nästan ingen grönsaks- eller fruktodling sker på de gårdar som faller bort i någon av kravnivåerna. I den utsträckning som dessa grödor odlas på mindre arealer klarar de i de flesta fall kravet på 0,5 hektar trädgårdsodling, däremot skulle dessa odlare i vissa fall drabbas av partiellt förlorade stöd, se avsnittet "Partiellt förlorat stöd" nedan.

Tabell 6 Användning av åkerarealen 2019 för de gårdar som uppfyller och inte uppfyller höjda arealkrav

	Vall	Fodersäd	Brödsäd	Potatis	Äppel	Grönsaker, frukt och bär (exkl. äppel)	Träda	Övrigt
Uppfyller inte minst 5 ha	88,2 %	3,8 %	2,4 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %	3,9 %	1,4 %
Uppfyller minst 5 ha	51,9 %	15,9 %	14,0 %	5,2 %	2,1 %	3,4 %	4,5 %	2,8 %
Uppfyller inte minst 10 ha	72,3 %	11,3 %	5,6 %	1,8 %	0,0 %	0,5 %	3,3 %	5,1 %
Uppfyller minst 10 ha	51,6 %	16,0 %	14,2 %	5,3 %	2,2 %	3,5 %	4,6 %	2,7 %
Uppfyller inte minst 15 ha	73,4 %	12,2 %	6,2 %	1,4 %	0,0 %	0,3 %	2,6 %	3,8 %
Uppfyller minst 15 ha	51,0 %	16,0 %	14,4 %	5,4 %	2,2 %	3,6 %	4,6 %	2,8 %

Källa: ÅSUB

Hur stora andelar av de olika odlingstyperna står de bortfallande gårdarna för? Tabellen nedan visar att gårdarna som faller bort vid 15 hektar står för sju procent av vallodlingen och kategorin "övrigt". I övrigt så är det odling av säd och bete som skulle tappa de största andelarna.

Tabell 7 De bortfallande stödmottagarnas andel av markanvändningen 2019, efter gröda.

Minimikrav	Bete	Vall	Fodersäd	Brödsäd	Potatis	Äppel	Grönsaker, frukt och bär (exkl. äppel)	Träda	Övrigt	Åker
5 hektar	-0,2 %	-1,0 %	-0,1 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,5 %	-0,3 %	-0,6 %
10 hektar	-1,4 %	-3,6 %	-1,8 %	-1,0 %	-0,9 %	0,0 %	-0,4 %	-1,9 %	-4,7 %	-2,6 %
15 hektar	-2,8 %	-7,1 %	-3,9 %	-2,2 %	-1,4 %	0,0 %	-0,4 %	-2,9 %	-6,7 %	-5,0 %

Källa: ÅSUB

Antalet gårdar som har någon form av ekologisk odling minskar i något lägre utsträckning än antalet gårdar totalt sett. Av de 92 gårdar i materialet som har ekologisk odling skulle tre gårdar inte uppfylla kravet på fem hektar, 12 inte klara av kravet på tio hektar och 20 inte klara av kravet på 15 hektar.

På programorganisationens begäran har det även undersökts i vilken utsträckning det finns djur på de gårdar som huvudsakligen ägnar sig åt vallodling. Motiveringen för intresset var att det skulle kunna vara mer motiverat att ge stöd till gårdar med djurhållning eftersom de bidrar till den biologiska mångfalden i den mån de betar, samt bidrar till den lokala köttproduktionen. Totalt fanns det i materialet 159 gårdar med djurhushållning. Bland de gårdar som inte skulle uppfylla kravet på fem hektar är djurhållningen i det närmsta obefintlig. Antalet sjunker till 148 gårdar vid kravet på 10 hektar och till 139 gårdar vid krav på 15 hektar. Med tanke på den marginella djurhållningen bland de minsta, valldominerade, gårdarna är det tydligt att den producerade vullen på dessa gårdar inte behövs för de egna gårdarna i någon större utsträckning. Utöver detta finns små gårdar som har djur och som skulle förlora delar av sitt stöd. Andelen djurgårdar är dock klart lägre för de minsta gårdarna än för övriga gårdar även då gårdar som förlorar delar av sitt stöd är medräknade.

Den procentuella minskningen av antal gårdar med naturbete är mindre än den procentuella minskningen av gårdar totalt sett. Till exempel vid de högsta arealkraven minskar antalet gårdar med naturbete med 17 procent, medan minskningen av totala antalet gårdar är 23 procent. Även arealen minskar procentuellt mindre för naturbete än för åker. För naturbete är minskningen vid det högsta arealkravet 2,8 procent, medan det är cirka 5 procent för åker. Det finns dock flertalet gårdar med naturbete som förlorar en del av sitt stöd, eftersom deras åkerarealer inte uppfyller kraven för de stöd där naturbete inte kan tas i beaktande. Till exempel vid kravet på fem hektar tappar gårdar med sammanlagt 193 hektar naturbete delar av sina stöd.⁵

Tabell 8 Naturbete med dagens krav och vid höjda arealkrav

	Utfall 2019, dagens krav	Minst 5 hektar	Minst 10 hektar	Minst 15 hektar	Skillnad (idag och 5 hektar)	Skillnad (idag och 10 hektar)	Skillnad (idag och 15 hektar)
Naturbetesareal	5 342	5 331	5 269	5 194	-0,2 %	-1,4 %	-2,8 %
Antal gårdar med naturbete	198	194	181	165	-2,0 %	-8,6 %	-16,7 %

Källa: ÅSUB

Utvärderarna ser inte något principiellt problem med att vallodling och djurhållning sköts på olika gårdsenheter, men kan konstatera att dataunderlaget visar att stödet till de minsta gårdarna generellt sätt inte kan motiveras med en hög grad aktiv djurhållning. Man kan även konstatera att vissa mindre gårdar med naturbete skulle gå miste om delar av sitt stöd. Summorna per stödmottagare är små, men om detta skulle påverka brukarnas val att hålla naturbete öppet riskerar det att innebära betydligt större minskningar i naturbete än Tabell 8 ovan indikerar.

⁵ Se avsnittet om partiellt förlorat stöd nedan.

Att förändringarna i arealkraven skulle slå hårdast mot skärgården kunde konstateras redan i Tabell 5. Bland de gårdar som inte skulle uppfylla de nya kraven ligger ungefär var fjärde i skärgården, oavsett kravnivå, medan motsvarande andel för de som uppfyller kraven är ungefär en sjättedel. Skärgården är med andra ord tydligt överrepresenterad bland de bortfallande gårdarna.

Tabell 9 Andelen av stödmottagarna 2019 med driftcentrum i skärgården, vid olika kravnivåer.

	Dagens krav	Minst 5 ha	Minst 10 ha	Minst 15 ha
Uppfyller inte kravet		26 %	27 %	26 %
Uppfyller kravet	19 %	18 %	17 %	16 %

Källa: ÅSUB

Stödmottagarnas åldersstruktur vid förändrade arealkrav

Andelen stödmottagare som fyllt 65 år är klart högre på de gårdar som skulle falla bort vid högre krav än de som skulle uppfylla dessa. Andelen som fyllt 65 år skiljer sig minst om man ser på den minsta kravhöjningen, där har ungefär var tredje av de bortfallande fyllt 65 år medan drygt var femte av de som uppfyller de nya kraven fyllt 65. Vid höjningar till de högre kravnivåerna är andelarna 65 år fyllda mer än dubbelt så höga bland de gårdar som faller bort jämfört med de som uppfyller de nya kraven.

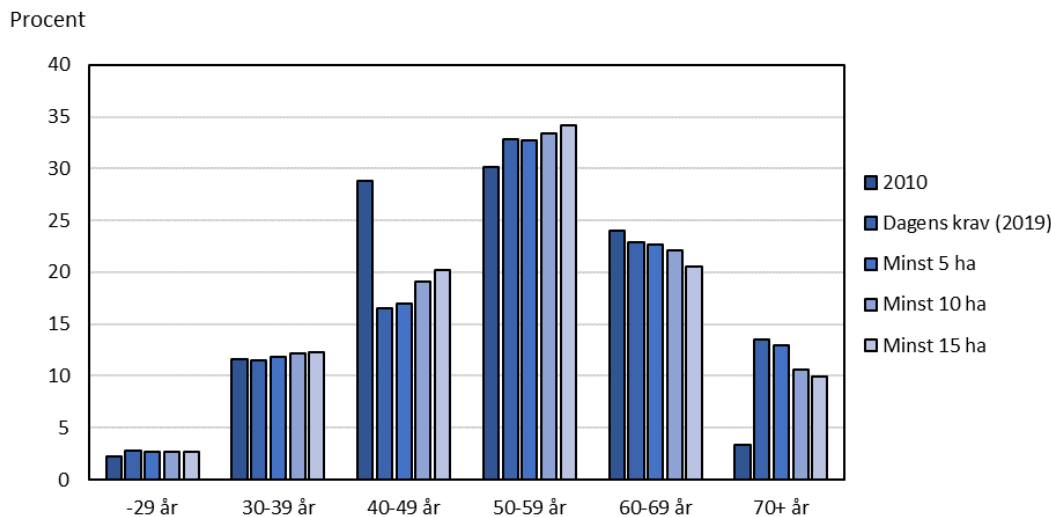
Tabell 10 Andelen av stödmottagarna 2019 som fyllt 65 år, vid olika kravnivåer.

	Dagens krav	Minst 5 ha	Minst 10 ha	Minst 15 ha
Uppfyller inte kravet		35 %	41 %	41 %
Uppfyller kravet	23 %	22 %	19 %	17 %

Källa: ÅSUB

Grafen nedan visar hur åldersstrukturen för stödmottagarna skulle förändras vid de olika kravnivåerna för arealerna på arealstödet. Av grafen framgår att åldersstrukturen skulle föryngras mer ju högre arealkraven sätts. De grupper som skulle öka sin andel mest är 40–49 åringar, medan personer över 60 minskar mest. Totalt sett rör det sig dock inte om någon dramatisk förändring, särskilt inte då den utvecklingen i perspektiv genom att analysera förändringen från 2010 och framåt. Det är tydligt att den pågående strukturomvandlingen och demografiska utvecklingen haft betydligt större inverkan på ålderssammansättningen än vad de förändrade arealkraven skulle ha.

Figur 3 Åldersstrukturen 2019 vid olika kravnivåer för arealstödet samt åldersstrukturen 2010, procent av stödmottagarna efter ålder.

Källa: Livsmedelsverket, ÅSUB

Partiellt förlorat stöd

Utöver de stödmottagare som helt skulle förlora sina stöd innebär de hypotetiskt förändrade arealkraven även att vissa av de kvarvarande stödmottagarna får minskade stöd. Detta beror på att vissa mottagare endast uppfyller något eller några av de olika åtgärdernas krav. Sammanlagt härrör drygt en fjärdedel av de totala stödminskningarna från partiella minskningar. Den absolut största delen av de partiella stödförlusterna är inom M13, där en höjning av kravnivån till 15 hektar skulle innebära att 39 stödmottagare sammanlagt ser sina stöd minska med 76 000 euro. Det är främst odlare av trädgårdsväxter som skulle förlora delar av sitt stöd. Detta eftersom de uppfyller kravet på 0,5 hektar trädgårdsodling i de övriga stöden, men de inte uppfyller kraven för M13 där undantaget för trädgårdsodlingar inte finns. Odlare av trädgårdsväxter är dock generellt de som är minst beroende av stöd för sina intäkter.⁶ Den andra gruppen som mister sitt stöd inom M13 är gårdar med större naturbeten, som trots att de inte uppfyller de striktare kraven för M13 fortsättningsvis klarar gränserna för naturbetesstöden. Fyra jordbrukare skulle förlora i genomsnitt drygt 3 000 euro var i stöd för ekologisk odling, medan tio jordbrukare skulle förlora i genomsnitt 500 euro inom M10.

⁶ ÅSUB Rapport 2018:3 Utvärderingen av LBU-programmet för Åland 2014–2020. Årsrapport med tematiska fördjupningar 2018, s. 38.

Tabell 11 Minskning av stödbelopp för kvarvarande stödmottagare vid olika kravnivåer, euro.

Åtgärd	Minst 5 hektar	Minst 10 hektar	Minst 15 hektar
M10	1 318	2 825	4 408
M11	1 002	2 338	10 180
M13	8 921	39 863	73 605
Totalt	11 241	45 026	88 193

Källa: ÅSUB

3.1.3 Jämförelser med 2010 års analys

Eftersom motsvarande analys som ovanstående gjordes 2010, kan jämförelser göras. Då gällde analysen det förra landsbygdsutvecklingsprogrammet, men det var även där frågan om att analysera en eventuell höjning av de huvudsakliga kraven på de i programmet dominerande arealstöden från tre hektar till tio, respektive 15 hektar.

Effekterna på mängden utbetalt stöd vid höjning av arealkraven är betydligt mindre idag jämfört med 2010. I den förra analysen uppskattades stödutbetalningarna minska med sex procent (420 000 euro) om kraven höjdes till 10 hektar och med tolv procent (807 000 euro) vid en höjning till 15 hektar. Detta alltså dubbelt så stora relativa förändringar jämfört med årets analys som visar på tre respektive sex procents minskning.⁷ Den pågående strukturomvandling mot färre och större gårdar har minskat den potentiella effekten av höjda arealkrav, eftersom en allt mindre andel av jordbruken finns i de minsta kategorierna.

Förändringen ser dock inte likadan ut överallt på Åland. Om man jämför 2010 och 2019 års material har den genomsnittliga åkerarealen på Fasta Åland ökat med 30 procent, medan den i skärgården ökat med 18 procent. Att utvecklingen mot större gårdar gått snabbare på Fasta Åland innebär att känsligheten för höjda arealkrav blir mindre där. I 2010 års rapport uppskattades höjningar av kraven till 10 respektive 15 hektar leda till sex respektive elva procent minskning av stödutbetalningarna på Fasta Åland. I årets rapport har detta halverats till tre respektive fem procent. För skärgården är förändringen inte lika stor, från sju respektive 18 procent 2010 till fyra och elva procent – en dryg tredjedels minskning. De ojämna regionala effekterna inom programregionen av de ovan beräknade höjda arealkraven därmed ytterligare förstärkts jämfört med studien som genomfördes 2010.

Som framgick av Figur 3 ovan har den demografiska strukturen förändrats sedan 2010. I takt med att många ägare passerat pensionsålder har de i stor utsträckning fortsatt att bruka jordbruksmark. De äldre stödmottagarna har främst mindre åkerarealer, vilket innebär att höjda arealkrav skulle få en tydligare demografisk effekt idag jämfört med 2010. År 2010 beräknades stödutbetalningarna minska med cirka 800 000 euro om kravet höjdes till 15 hektar, av dessa skulle elva procent

⁷ I analysen 2010 inkluderades inte möjligheten för fortsatt stöd vid trädgårdsodling på 0,5 hektar, vilket ytterligare ökade effekten något. De totala stödutbetalningarna skulle minska med ca en procentenhet mer vid en höjning till 15 hektar, om detta gjordes även i årets analys.

drabba personer som fyllt 65. I årets material skulle hela 40 procent av de totala minskningarna på drygt 300 000 euro drabba personer som fyllt 65 år. Förutom att andelen äldre jordbrukare har ökat kraftigt sedan 2010 så har även andelen av de utbetalda stöden som går till personer över 65 år dubblerats från fem procent till tio procent mellan år 2010 och 2019. Se närmare analys av de stödmottagare som är 65 år och äldre i Bilaga 2.

3.2 Tema: jordbrukets investeringar inom Ålands landsbygdsutvecklingsprogram

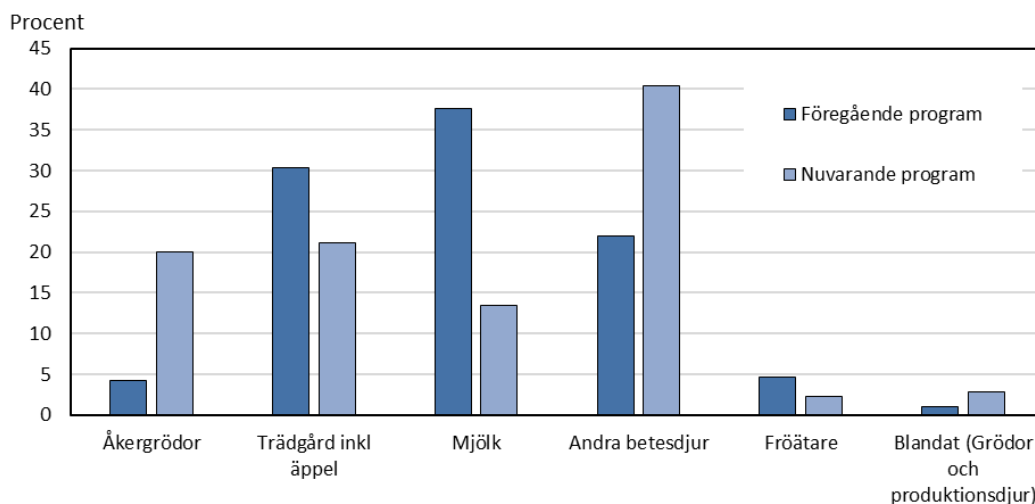
Investeringsstöd till primärproduktion under programperioden 2014–2020 motiveras primärt av att produktiviteten och konkurrenskraften måste öka inom det åländska lantbruket. För att detta ska ske behövs investeringar i produktionshöjande åtgärder och ny teknik. Investeringsstöd kan beviljas jordbruksföretag med verksamhet på Åland. Urvalskriterier används. Stöd beviljas främst produktionsbyggnader inom animalieproduktionen, till lager, produkthanteringsutrymmen, växthus, skördemaskiner, täckdikning, bevattning och energiinvesteringar. Vid stödansökan ska en affärsplan bifogas. I affärsplanen ingår en beskrivning av åtgärdens inverkan på miljön och hur man undviker eller minskar en negativ inverkan på miljön. Investeringen får inte leda till en negativ påverkan på vattenmiljön. Affärsplanen utgör även grund för bedömningen i enlighet med urvalskriterierna. Jordbruksföretagets produktionspotential beräknas i affärsplanen och utgör en del av bedömningen av projektet (för detaljerad beskrivning från programmet, se bilaga 1).

3.2.1 Fördelning av investeringsstödet

Investeringsstödet är uppdelat i två delar: en del riktat till jordbruksföretag (M04.1) och en del riktat till livsmedelsförädling (M04.2). Inom investeringsstödet till livsmedelsförädling är cirka 80 procent av budgeten uppbunden. Däremot är investeringsstödet till jordbruksföretag den enda större stödåtgärden inom LBU-programmet där målsättningen inte ser ut att uppnås. De beviljade stöden uppgår endast till 60 procent av målsättningen, trots att målsättningen sänkts med cirka en miljon euro från den första programversionen. Av denna anledning följer nedan en fördjupande genomgång av användandet av investeringsstödet till jordbruksföretag (M04.1).

Då man jämför fördelningen av investeringsstödet mellan olika inriktningar inom jordbruket (Figur 4) kan man konstatera att över 40 procent av det beviljade investeringsstödet inom jordbruket gått till gårdar i kategorin "andra betesdjur" (än mjölkkor som utgör en egen grupp i klassificeringen av produktionsinriktningar. Kategorierna "trädgårdsodling" och "åkergrödor" har ungefär 20 procent vardera av det beviljade stödet. Mjölkgårdarna har fått tretton procent av stöden, medan grupperna "fröätare" och "blandat" tillsammans fått fem procent av stödet. Jämfört med den förra programperioden är mjölkgårdarnas minskade andel den största skillnaden, men även minskningen av trädgårdsodlingarnas andel är relativt stor.

Figur 4 Fördelningen av det beviljade investeringsstödet till jordbruket mellan olika inriktningar.

Mjölkgårdarnas och trädgårdsodlingarnas andelar av investeringsstödet har förskjutits till gårdar inriktade på "andra betesdjur" eller åkergrödor. Inom inriktningen "andra betesdjur" har de tunga investeringarna handlat om ladugårdar. Två tredjedelar av de beviljade stöden på 1,5 miljoner euro utgörs av ladugårdsprojekt. Inom inriktningen "åkergrödor", har stora investeringar i bevattning och lager. Dessa utgör cirka 470 000 av de 720 000 euro som beviljats. Även om investeringarna minskat inom trädgård så har det fortsatt skett relativt stora investeringar i till exempel ULO-lager och växthus.

Förra programmet gjordes stora investeringar i ladugårdar och mjölkningsteknik på mjölkgårdarna, medan det i årets program nästan helt saknas projekt där stödnivån överstiger 50 000 euro. Detta innebär att mjölkgårdarnas andel av det totala stödet minskat markant. Här är det viktigt att påminna om de extraordinära förutsättningar som gällt inom mejeribranschen under programperioden. Flera omständigheter, både förutsedda (avskaffande av mjölkkvoter inom EU) och oförutsedda (t.ex. det ryska importstoppet) har inneburit kraftigt sänkta mjölkpriser och tårt på mjölkgårdarnas ekonomi. Dessa gårdars investeringsstöd ser ut att minska med ungefär en miljon euro, eller två tredjedelar, jämfört med den förra programperioden. Utan mjölkbranschens minskning skulle mängden investeringsstöd till jordbruksföretag överträffa den förra programperioden. Beviljandegraden skulle då närma sig 80 procent, vilket får anses vara bra med ett år kvar av programperioden.

Avslutningsvis påverkas måluppfyllelsen av hur hög målsättningen är. I slutversionen av det förra programmet var budgeten för investeringsstödet till jordbruksföretag 4,7 miljoner euro. I det nuvarande programmet är budgeten 6,0

miljoner euro⁸. Trots att målsättningen sänkts med en miljon euro under programperioden är målsättningen alltså 27 procent större än i föregående program. Man ska även komma ihåg att stödnivån under föregående program låg på 50–55 procent medan den i nuvarande program ligger på 35-40 procent. Även om mängden investeringsstöd ser ut att kunna hamna på en liknande nivå som under den förra programperioden är det mycket osannolikt att den höga ambitionsnivå som finns i nuvarande program kommer att uppfyllas.

3.2.2 Investeringar inom andra EU-länder

Ålands höga ambitionsnivå gällande investeringar syns också i en jämförelse av Ålands implementering av prioritet 2A inom ramen för landsbygdsprogrammet med övriga nordiska länder som är med EU. Tabell 11 visar att Åland ligger högt gällande målsättning under programperioden, men också att implementeringen (dvs utbetalningar) släpar efter även i andra LBU-program.

Tabell 12: Ålands och andra nordiska länders planerade och implementerade stöd till investeringar i omstrukturering eller modernisering via respektive landsbygdsprogram 2014-2020 (Data hämtat från Europeiska kommissionen, 2020a, 20200128).

% jordbruksföretag med stöd från ett landsbygdsprogram för investeringar i omstrukturering eller modernisering	Planerade investeringar	Implementerat 2018
Åland	13,8 %	7,2 %
Finland	11,9 %	7,3 %
Danmark	2,2 %	1,0 %
Sverige	4,9 %	1,9 %

Den generella trenden för implementerandet av planerade investeringar för Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU; på engelska EAFRD) inom EU visar att 50 % av de planerade utgifterna spenderats och 66 % av utgifterna är beslutade i slutet av januari 2020 (2020 01 28). Ytterligare två markörer i sammanhanget är att Finland har spenderat 66 % och beslutat om 97 %, medan Sverige har spenderat 61 % och beslutat om 90 % av de planerade utgifterna inom EJFLU (Europeiska kommissionen, 2020b).

3.2.3 Effekter av investeringar inom EU

Investeringsstöd till primärproduktion på Åland under programperioden 2014–2020 motiveras primärt av att produktiviteten och konkurrenskraften måste öka. Dessa motiv är i linje med EU:s gemensamma landsbygds- och jordbrukspolitik. Det föreligger dock fåtal jämförande studier om effekterna av offentligt stöd

⁸ Detta inkluderar cirka 0,7 miljoner som var helt nationellt finansierat

gällande produktivitet och konkurrenskraft för landsbygds- och jordbruksföretag inom EU. Nedan sammanfattas resultat från fyra studier då de sätter intervjuresultaten på Åland i ett bredare sammanhang.

I en genomgång av den empiriska evidensen gällande effekter av nationellt och europeiskt stöd till små- och medelstora företag inom EU (Dvouletý m.fl. 2020) påvisas att offentligt stöd framförallt har positiva influenser. Baserat på en sammanställning av 30 studier i ett antal europeiska länder (Italien, Storbritannien, Kroatien, Tjeckien, Irland, Tyskland, Belgien, Estland, Finland, Ungern, Lettland, Spanien och Sverige) framhålls att offentligt stöd till små och medelstora företag inom alla europeiska regioner har positiva effekter på indikatorer såsom företagsöverlevnad, arbetstillfällena, rörliga och fasta tillgångar, försäljning och omsättning. Effekterna på produktivitet från offentliga medel är dock varierande, och inte nödvändigtvis positiva. Detta förklaras potentiellt av att produktiviteten påverkas av omgivande kostnadsutveckling, och att produktiviteten därför kan tolkas som konstant. Författarna menar att slutsatserna ska hanteras varsamt då de bygger på ett litet urval av kontrafaktiska analyser, med olika indikatorer och avgränsningar.

I en studie av effekterna på produktiviteten av investeringsstöd för svenskt lantbruk 2007–2013, visar Nilsson (2017) att investeringsstöd har två effekter. För det första har stödet en positiv och signifikant effekt på produktiviteten men enbart för små företag (i studien, företag med 1 anställd). För det andra har stödet en negativ och signifikant effekt om stödet är för högt i relation till företagets inkomst. Det gäller för alla företag, oavsett storlek. Baserat på resultaten rekommenderar Nilsson (2017) att effektiviteten av investeringsstöd kan förbättras om det riktas till små företag som har potential att bli produktiva. Studien visar också att investeringar i teknik för förnyelsebar energiproduktion på företagsnivå kan uppfattas som riskabla och oprövade, och att det därför kan behövas riktat stöd för att uppmuntra en omställning till fossilfria energilösningar, såsom sol, vind, och biogas.

I en studie av finländska jordbrukarnas finansieringsbehov (Alho m.fl. 2019) konstateras att nuvarande stödsystem fungerar relativt bra för finansieringen av jordbrukets investeringar. Dock påverkar den pågående strukturförändringen. Med fler gårdar som drivs i aktiebolagsform i stället för som traditionella familjeodlingar, påverkar finansieringsbehoven som verkar bli mer diversifierade framöver. Gårdarna som drivs i bolagsform genomför ofta finansiellt större investeringar, vilket kan leda till problem vad gäller tillgång till säkerheter och därmed problem med att erhålla banklån. Det ser ut att finnas behov för att komplettera jordbruksstöden med fler olika instrument, såsom garantier, för att bemöta de diversifierade finansiella behoven inom sektorn.

En annan studie (Bostian m.fl. 2018) visar att jordbrukets miljöförbättrande stöd i Finland kan ha allvarligare produktivitetshämmande effekter än vad man tidigare

trott. Det finns alltså en målkonflikt mellan jordbrukets produktivitet och miljöförbättrande stödåtgärder.

3.2.4 Sammanfattning från intervjuer med lantbrukare

Investeringsvilja och framtidsutsikter hos lantbrukare som erhållit investeringsstöd

Anledningar till investeringar:

I detta uppdrag har det genomförts 12 intervjuer med lantbrukare som har sökt och beviljats investeringsstöd inom Landsbygdsutvecklingsprogrammet (LBU). För att få mer information om investeringsviljan hos lantbrukare på Åland har det även genomförts 4 intervjuer med lantbrukare som har tagit emot arealstöd men som inte har sökt något investeringsstöd (dessa intervjuer är sammanfattade i slutet av avsnittet). Tanken med intervjuerna har varit att få information om hur lantbrukarna upplever investeringsstödet, vad som är de främsta motiven för investeringarna samt undersöka hur stödet kan förbättras. Därtill är intervjuerna ett sätt att lyfta lantbrukarnas röster i diskussionen om LBU-programmet.

Investeringarna som de 12 intervjuade lantbrukarna har gjort är av olika karaktär. De omfattar täckdikning, solceller, potatislinje; inköpande av såmaskin, mobiltork och silos, bevattningsramp och annan bevattningsutrustning; byggande av växthus, ULO lager, kyllager, packeribyggnad och vindskydd för djur. Anledningarna till att man har valt att investera varierar och är kopplade till vilken investering som har gjorts. Generellt kan man dock säga att sänkta kostnader och ökad produktivitet är de vanligast nämnda motiven. Lantbrukarna investerade i täckdikningen och vindskydd för djur för att "man måste göra det" för trädens hållbarhet och för att vara i linje med djurskyddslagstiftning, i kyllager framförallt för att skapa en förbättrad produkt, och i bevattningsutrustning för att spara vatten och öka effektiviteten. Det är ingen som anger miljöskäl som huvudanledning till sin investering.

De flesta av intervjupersonerna säger att de hade genomfört sina investeringar även utan stöd från Landsbygdsutvecklingsprogrammet. Flera intervjuade sa dock att investeringen antagligen hade gjorts senare, eller med billigare eller äldre teknik. Somliga menade att de offentliga medlen innebär att man kunnat göra fler investeringar inom en kortare period än man kunnat göra utan stöd. Andra menade att själva ansökningsprocessen inom LBU är så långsam att det inte gör så stor skillnad.

Även om vi inte vet något om detta enskilda fall så är handläggningstiden för investeringsstöd inom LBU-programmet på Åland generellt kort och understiger med god marginal regelverkets krav på högst 90 dagar. Några menade att de kunde investera i större skala på grund av stödet och det framkom att mindre företag kan ha svårt att få lån av banken om man inte har investeringsstödet som grund. Generellt är de intervjuade lantbrukarna "våldigt nöjda" med sina investeringar, endast ett fåtal är bara "nöjda". Ungefär hälften av intervjupersonerna hade genomfört sin investering på samma sätt idag medan den andra hälften hade gjort sina investeringar i större skala.

Effekter av investeringarna:

Merparten av intervjupersoner nämner att deras investering fick de effekter som eftersträvades. Vi märker dock att fler effekter nämns än de initialt nämnda anledningarna till investeringarna, uppräknade i tidigare stycke. Även om detta i vissa fall kan hänvisas till att frågan har ställts en gång till verkar vissa investeringar också ha medfört oväntade positiva effekter. Ökad produktivitet är den effekt som nämns absolut flest gånger tillsammans med sänkta kostnader och energieffektivisering. När det gäller miljöeffekter var dessa inte nämnda som en anledning till investeringen men de betraktades som en välkommen bonuseffekt av investeringen. Oväntade effekter handlar också om bättre överblick över arbetet, lugnare och tryggare arbetsituation i form av att kunna planera och inte helt vara utlämnad till elementen.

En oväntad positiv effekt av några av investeringarna var också ökat samarbete mellan lantbrukare. Detta var inte en effekt som nämndes förrän den var specifikt frågad om. En lantbrukare berättar att hans investering i en tork har bidragit till att andra lantbrukare kan torka hos honom istället för att vänta i köer till existerande torkar, vilket har resulterat i oförutsedda inkomster samt samarbete mellan lantbrukare. En annan lantbrukare som investerade i ett flislager berättar att ökat samarbete var ett planerat resultat av hans investering. Andra lantbrukare köper nu flis av honom istället för att lagra själva, vilket är effektivt och leder till ökade inkomster. En investering som resulterade i ett nystartat företag har också resulterat i mer samarbete mellan företaget, Ålands trädgårdshall och andra lantbrukare samt minskat behovet av att köpa plantor från Sverige. Det finns även några exempel på gemensamma investeringar kring bevattning.

Flera av lantbrukarna nämner även att de tror att deras investeringar kommer generera långsiktiga effekter, hur mycket och på vilket sätt beror på vilken typ av investering som har genomförts. En del pekar på att investeringar är ett måste för

fortsatt utveckling och produktion, samt för att vara konkurrenskraftiga i framtiden. Andra menar att investeringen har resulterat i ökad dygnssysselsättning samt årssysselsättning oberoende av väder och klimat, vilket långsiktigt är bra för lantbruket. Många menar även att investeringen är långsiktig eftersom tanke är att den ska kunna användas länge samt generera nytta under en lång tid.

Generell investeringsvilja:

För att hitta möjliga problem med ansökningsprocessen och programstödet i sin helhet frågade vi om det hade genomförts några andra investeringar som lantbrukarna inte hade sökt investeringsstöd för under nuvarande programperiod. Flera av lantbrukarna hade genomfört andra investeringar men främst i maskiner som inte är stödberättigade. Några nämner även investeringar i form av byggande av en maskinhall och inköpande av spruta för bekämpningsmedel. Andra har gjort fler små investeringar som ligger under minimigränsen och därför inte är stödberättigande.

Några personer menar att stödet som går att söka inom Ålands trädgårdshalls producentprogram är bättre än stödet inom LBU programmet för vissa investeringar. Där får man till exempel högre stöd, 50 %. Det framkommer också att det är svårt att göra en snabb investering inom LBU-programmet vilket gör att vissa personer inte har sökt stödet. En person menar att det är alldeles för byråkratiskt jobbigt att söka stödet. Han har efter denna investering gjort flera dyrare investeringar som han inte har sökt stöd för eftersom han inte tycker att det är värt det. Nu när han ska göra en väldigt dyr investering måste han söka stöd och har därför anställt en person som kan hjälpa honom.

Omvärldsfaktorerers påverkan på investeringsviljan:

Det finns blandade tankar kring huruvida omvärldsfaktorer så som torkan 2018, stormen Alfrida 2019, utmaningarna inom livsmedelsindustrin (hotet om nedläggning av Orkla chipsfabriken, slopade mjölkkvoter inom EU, sanktioner mellan EU och Ryssland) har påverkat investeringsviljan hos lantbrukarna. Många av investeringarna i vårt urval gjordes innan torkan 2018 och stormen Alfrida 2019 vilket förstås gjorde att de investeringar vi fokuserar på inte har påverkats av dessa faktorer. En intervjuperson nämner att han investerade i en avsaltninganläggning på grund av torkan 2018 medan flera personerna säger att de är glada att de gjorde investeringarna innan dessa händelser, eftersom det underlättade under de svåra perioderna. Speciellt de som byggde ut bevattningsstrukturer innan torkan 2018 var nöjda. En lantbrukare berättar även om en aktuell investering i ett bevattningssystem där flera lantbrukare har gått ihop för att garantera vatten vid liknande torrperioder.

Även om omvärldsfaktorer inte verkar ha påverkat nämnvärt menar flera av intervjupersonerna att det finns en ökad osäkerhet kring snabba förändringar i produktionskedjor samt förändringar i klimatet. De nämnda omvärldsfaktorerna har ökat behovet av att "vara på tårna" för att klara sig under nya svårare förutsättningar. Vissa av lantbrukarna kopplar vikten av flexibilitet till behov av nya investeringar.

Kontakt med Landskapsregeringen:

Lantbrukarna har fått information om LBU-stödet på lite olika sätt. Merparten av intervjupersonerna har länge varit aktiva lantbrukare och har även familj inom lantbruket vilket gör att de inte kommer ihåg exakt när och hur de fick informationen, det är något de alltid har vetat helt enkelt. De flesta menar dock att de läser på Landskapsregeringens hemsida eller ringer direkt till Landskapsregeringens kontaktperson för att få mer uppdaterad information. Andra har istället haft kontakt med hushållningssällskapet eller Ålands fruktodlarförening.

Överlag är intervjupersonerna positiva till den kontakt de har haft med landskapsregeringen i och med ansökningsprocessen. De flesta kommentarerna handlar om att kontakterna har varit tillmötesgående samt gett bra stöd. Många är även positiva till den hjälp de har fått från landsbygdskonsulterna. Andra kommentarer är att hemsidan kunde vara bättre uppdaterad och att det ibland var svårt att få tag på rätt person på telefon. Det finns en kommentar om att det är svårt att komma som en utomstående och söka stöd. Lantbrukaren menar att man behöver kontakter för att tas på allvar, speciellt om man har en ny idé som inte helt passar in i formen för programmet. Många menar också att det har skett stora förbättringar i datasystemet sedan början av programperioden men att det fortfarande är onödigt krångligt.

Möjliga förbättringar i ansökningsprocessen:

När det kommer till frågor om hur processen skulle kunna förbättras är det många som är kritiska till att ansökningsprocessen är så komplicerad och byråkratisk. En person menar till exempel att det är tydligt att systemet inte är byggt av lantbrukare och att många därför har svårt att fylla i ansökan och placera sitt projekt i systemet. Hur svårt man uppfattar att systemet är beror förstås också på hur datorvan den individuella lantbrukaren är och hur van lantbrukaren är vid liknande ansökningsprocesser.

Många menar att ansökningsprocessen innehåller för många olika steg.. Det nämns

även att det är onödigt krångligt och tidskrävande att kräva tre offerter i en ansökan på ett så litet ställe som Åland. Det verkar också som att lantbrukarna är mer villiga att lägga tid på ansökningsprocessen när det gäller större investeringar. För mindre investeringar är det några som tycker att processen kostar mer än det ger. Ett förslag som framkommer från intervjuerna är till exempel att ha en enklare ansökningsprocess till mindre investeringar.

En annan lantbrukare säger att man borde underlätta processen när flera lantbrukare ansöker tillsammans om en gemensam investering, speciellt om man vill öka samarbetet mellan lantbrukare på Åland. Han berättar att han och några andra lantbrukare ville göra enskilda ansökningar till en gemensam anläggning men att de var tvungna att bilda en sammanslutning vilket blir krångligt när man deklarerar, speciellt om man är involverad i flera olika sammanslutningar. Liknande brister i flexibilitet i programmet är något som nämns ett flertal gånger. En lantbrukare berättar att deras relativa ovanliga och nya företagsmodell inte passade in i ansökningsmallen. Hon menar att det var svårt att få stöd om man inte är en "regelrätt bonde" och att det är svårt att få stöd för att starta ett företag. En liknade kommentar kommer från en annan lantbrukare som menar att man lägger för stor vikt vid icke-produktiva investeringar inom programmet och att man vid utformandet av programmet har haft tyngdpunkt på lantbrukare som inte är de mest driftiga och innovativt utvecklande. En annan lantbrukare lyfter vikten av att landskapsregeringen och Hushållningssällskapet är medvetna om de lokala olikheterna på Åland. Han exemplifierar med att det tar länge tid att få beställningar ute i skärgården vilket har gjort vissa datum i hans ansökan inte har varit korrekta, vilket i sig har resulterat i att han förlorat pengar.

Det råder delade meningar om huruvida informationen om stödet är tillräcklig. Vissa menar att det borde finnas mer information om hur man söker samt om hur man får mer hjälp med det. Medan andra menar att den hjälp som finns är bra och tillräcklig. Eftersom Åland är litet blir också stödet och processen väldigt beroende av specifika individer, detta märks då samarbetet mellan lantbrukarna och konsulenterna verkar variera beroende på personkemi. Det finns kommentarer om att stödet och hjälpen från hushållningssällskapet är essentiell och absolut inte får tas bort. Stödet skulle till och med kunna utvecklas, det skulle till exempel kunna finnas någon form av "starthjälp" så att projekten kommer igång och lantbrukarna får information tidigt i processen om vad som är möjligt och vad som behöver göras.

Merparten av intervjupersonerna som erhållit investeringsstöd säger att de antagligen kommer söka stöd från LBU-programmet igen om de gör en större

investering. Det är dock bara en handfull som har några specifika investeringsplaner för tillfället. Nämnade framtida investeringsplaner innefattar utökning av lagerlokaler, byggande av växthus, vindkraftverk, ULO lager och sorteringshall.

Investeringsvilja och framtidsutsikter hos lantbrukare som erhållit arealstöd men inte investeringsstöd:

För att få ytterligare information om investeringsviljan på Åland gjordes 4 ytterligare intervjuer med lantbrukare som har fått arealstöd men som inte sökt investeringsstöd.

Generellt var anledningen till att lantbrukarna inte hade sökt stöd att de inte hade gjort några investeringar som var stödberättigande. En menar att det är åldern och ovissheten för vad som kommer hända med lantbruket som gör att han inte investerar mer. Samma person menar att han antagligen inte heller kommer söka stöd eftersom han tror att han förbinder sig på att fortsätta ett visst antal år för att tjäna in investeringen. En annan säger att det inte fanns något att investera för eftersom hans lantbruk inte är lönsamt, enligt honom handlar det mycket om de sjunkande stöden i EU:s jordbrukspolitik. Han menar att stöden och det som sker lokalt på Åland inte spelar någon roll eftersom det finns stora strukturella problem globalt, både i politiken och på marknaden.

En lantbrukare som odlar spannmål menar att han inte är stödberättigad eftersom han jobbar med annat på deltid. Enligt lantbrukaren själv är det en ond cirkel. Han känner att spannmål allmänt är nedprioriterat i programmet och att han måste ha ett annat jobb för att klara sig. Han menar att situationen ser ut på samma sätt för de flesta spannmålsbönder på Åland. En annan lantbrukare menade tvärtom att "deltidsodlare" lika enkelt kommer över stödpengarna från samma pott, och att det borde finnas en gräns i jordbruksinkomster för att komma åt stödet. En sådan gräns existerar dock redan och man måste omsätta 15 000 euro från försålda produkter och miljöstöd för att beviljas stöd. Odlar man spannmål krävs det även att man odlar ca 30 ha.

En annan kommentar är att man borde få stöd även för begagnade tröskor. Lantbrukaren menar att det är konstigt att maskinerna måste vara nya för att vara stödberättigande, speciellt eftersom en ny tröska med stöd skulle kosta ännu mer än den begagnade utan stöd. Anledningen till att man inte kan få stöd för begagnade tröskor är att man inte ska kunna få stöd för samma tröska två gånger.

En person valde aktivt att inte söka stöd när han investerade i sin bevattningsdamm eftersom han ville göra det helt på sitt eget sätt och han ville ha en process där han kunde ta snabba beslut, vilket han menade inte är möjligt inom LBU-programmet.

I intervjuerna finner vi att en del av lantbrukarnas kommentarer motstrider varandra, samt inte alltid stämmer överens med regelverket i det nuvarande LBU-programmet. Som vi ser ovan har lantbrukarna till exempel olika uppfattningar om vad som gäller för att få beviljat stöd. Även om detta kan ha flera olika anledningar, så som förändrat regelverk eller gamla fördomar om programmet som ligger kvar, så visar det på vikten av tydlig kommunikation om investeringsstöden inom LBU-programmet.

4. Slutsatser

4.1 Målkonflikter

Den potentiella konflikten mellan å ena sidan ett miljömässigt hållbart lantbruk med hänsyn till biologisk mångfald (till exempel genom naturbeten och kantzoner) och klimat (till exempel genom att binda kol i åkermark genom permanent eller semi-permanent växttäckning) och ett ekonomiskt lönsamt lantbruk (till exempel mål om ökad produktivitet och sysselsättning) å den andra sidan är inte unik för Åland. Den är både historiskt betingad och skapar för närvarande (februari 2020) debatt i Bryssel mellan de olika arbetsgrupperna (primärt arbetsgruppen för miljö och arbetsgruppen för jordbruk) som sätter upp ramarna för nästkommande programperiod för den gemensamma jordbrukspolitiken.

Ålands landsbygdsutvecklingsprogram syftar till en hållbar tillväxt. Detta ska uppnås inom ramen för ett gediget program med åtgärder och medel för implementering. Även om årets utvärdering inte haft hållbar utveckling som tema visar de resultat som framkommit att det finns potentiella målkonflikter mellan den ekonomiska hållbarheten, den miljömässiga hållbarheten och den sociala hållbarheten (Slätmo m.fl. 2017).

Till exempel finns en risk att ökade arealkrav för stöd (som skulle motiveras av att det antas leda till en ökad produktivitet genom strukturrationalisering, det vill säga den ekonomiska hållbarheten) kan medföra negativa effekter för upprätthållandet av extensivt brukade naturbetesmarker (som motiveras av miljömässig hållbarhet då dessa marker är väldigt viktiga för den biologiska mångfalden). Även om riktat stöd finns till naturbetesmarker är brukandet av dessa marker kopplat till resten av gården och lönsamheten är ofta inte tillräcklig. Det finns svårigheter med att uppmuntra ett miljömässigt hållbart lantbruk enbart med hjälp av politik och ersättningar för till exempel naturbetesmarker. Svårigheterna kommer sig av att det inte nödvändigtvis är naturbetesmarker som är det mest lönsamma för den enskilda företagaren (Larsson m.fl. 2020). Upprätthållande av naturbetesmarker styrs av en annan logik än den företagsekonomiska logiken, då det är investeringar och i många fall oavlönat arbete som upprätthåller jordbruksvärden av biologisk mångfald, kulturminnen, kulturmiljö, rekreation. Om det finns en vilja att upprätthålla dessa marker är det en viktig fråga framöver hur dessa marker fortsatt ska skötas? Om det skulle finnas enkla svar hade utvärderarna gett dem, men så är inte fallet. Det gäller att balansera ansvarsfördelningen mellan den enskilda företagaren eller lantbrukaren, och det allmänna.

4.2 Effekterna av förändrade arealkrav

- I den här analysen har vi utgått ifrån att ägande och arrende av marken är oförändrad. I praktiken skulle dock en rad förändringar ske med marken som brukas av de stödmottagare som inte uppfyller striktare krav. Resultaten är därför i första hand en bild av hur många stödmottagare som skulle ställas inför behovet att omorganisera sina gårdar på ett eller annat sätt, samt hur stora delar av till exempel de totala åkerarealerna som dessa utgör.
- De huvudsakliga alternativen för den stödmottagare som förlorar sitt stödberättigande är att sälja/arrendera ut mark som han eller hon äger, köpa/arrendera mer mark för att uppfylla de nya arealkraven, att bruka marken utan stöd, eller att sluta bruka marken. Någon uppskattning av den arealmässiga fördelningen mellan dessa olika alternativ görs inte i denna rapport.
- Det kan dock konstateras att det sannolika är att en stor del av den mark som inte längre är stödberättigad lösgörs för större gårdar. Med tanke på den stela ägandestrukturen för åländsk jordbruksmark är det troligen främst i form av ökat arrendeutbud som marken skulle bli tillgänglig.
- Ett ökat utbud av mark skulle vara positivt för de gårdar som klarar av de nya kraven och som kan ta del av detta utbud.
- Den vallodling som idag dominerar på de gårdar som inte skulle klara högre arealkrav kan idag skördas och användas av större gårdar. Delar av denna typ av verksamhet kan vid ändrade regler fortsätta i stort oförändrad, men genom att den större gården arrenderar marken och betalar arrende till ägaren av åkern. Det är därför inte klarlagt hur till exempel mängden vallodling totalt sett skulle förändras.
- Arronderingsproblematiken på Åland, där en gårds marker många gånger är opraktiskt utspridd geografiskt, skulle inte nödvändigtvis avhjälpas, även om möjligheterna att hitta tillgänglig arrendemark närmare sin gård bör öka ju mer utbudet ökar.
- Om programorganisationen går vidare med planeringen av höjda arealkrav bör målsättningarna för förändringarna specificeras, och möjligheten att uppnå målen bedömas.
- Man kan konstatera att antalet stödmottagare skulle minska vid ökade arealkrav och att det med all sannolikhet skulle leda till en föryngring. Förändringarna i antalet stödmottagare och åldersstrukturen som skett sedan 2010 sätter dock de potentiella förändringarna av ökade arealkrav i perspektiv.
- De strukturella förändringar som skett de senaste nio åren innebär att de procentuella effekterna på stödbelopp av strängare arealkrav minskat.

- Särskilt odlingar inriktade på grönsaker, bär och frukt skulle tappa delar av sina stöd. Även gårdar med naturbete skulle förlora delar av sina stöd.
- Då motsvarande analys gjordes för nio år sedan konstaterades att de allvarligaste effekterna av höjda arealkrav drabbar skärgården. Sedan dess har utvecklingen mot större gårdar gått snabbare på Fasta Åland än i skärgården, vilket innebär att känsligheten för höjda arealkrav minskat snabbare på Fasta Åland. De ojämna regionala effekterna av höjda arealkrav har därför ytterligare förstärkts.

4.3 Jordbrukets investeringar inom Ålands landsbygdsutvecklingsprogram

- Investeringarna har primärt motiverats av sänkta kostnader och ökad produktivitet.
- Lantbrukarna är nöjda med investeringarna.
- Gällande effekter har investeringarna bidragit till ökad produktivitet, sänkta kostnader, och energieffektivisering. Även bättre överblick över arbetet, lugnare och tryggare arbetssituation. Till viss del har investeringarna också lett till ökat samarbete mellan de åländska lantbrukarna, detta särskilt i och med investeringar i en tork, ett flislager och uppdrivning av plantor.
- Investeringarna ses som viktiga för lantbrukets framtida konkurrenskraft. För vissa har investeringen resulterat i ökad dygnssysselsättning samt årssysselsättning oberoende av väder och klimat, vilket långsiktigt är bra för lantbruket.
- Gällande omvärldsfaktorer menas att det finns en ökad osäkerhet i och med snabba förändringar i produktionskedjor eller förändringar i klimat. Det gäller att vara flexibel. Vissa kopplar ihop denna flexibilitet till investeringar. Till exempel har investeringar i bevattningssystem och avsaltningsanläggning underlättat de svåra perioderna av torka.
- Överlag är intervjupersonerna positiva till den kontakt de har haft med landskapsregeringen i och med ansökningsprocessen. De flesta kommentarerna handlar om att de var tillmötesgående och gav bra stöd. Många är även positiva till den hjälp de har fått från landsbygdskonsulterna. Många menar också att det har skett stora förbättringar i datasystemet sedan början av programperioden men att det fortfarande är onödigt krångligt. Trots det nämns förbättringsmöjligheter i ansökningsprocessen:
- En del menar att hemsidan kunde vara bättre uppdaterad och att det ibland var svårt att få tag på rätt person på telefon.

- För mindre investeringar är det några som tycker att processen kostar mer än det ger. Ett förslag är till exempel att ha en enklare ansökningsprocess till mindre investeringar.
- Underlätta processen när flera lantbrukare ansöker tillsammans om en gemensam investering, speciellt om man vill öka samarbetet mellan lantbrukare på Åland. Det nuvarande förfarandet kräver sammanslutningar, vilket är krångligt vid deklaration, särskilt om en enskild företagare är med i flera sammanslutningar.
- Det råder delade meningar om huruvida informationen om stödet är tillräckligt. Vissa menar att det borde finnas mer information om hur man söker samt om hur man får mer hjälp med det. Medan andra menar att den hjälp som finns är bra och tillräcklig.
- Landskapsregeringen och konsulenterna borde vara mer införstådda med lokala skillnader inom Åland som påverkar lantbruket och ansökningsprocessen.
- Ökad flexibilitet och öppenhet inför nya former av lantbruksföretag samt inför nystartade företag efterfrågas.
- Merparten av intervjupersonerna som erhållit investeringsstöd säger att de antagligen kommer söka stöd från LBU-programmet igen om de gör en större investering.
- De personer som erhållit arealstöd men inte investeringsstöd menar generellt att de inte har sökt investeringsstöd för att de inte hade gjort några investeringar som var stödberättigande, att åldern sätter käppar i hjulet och att gårdens lönsamhet inte gör det möjligt att tjäna in en större investering.
- Det som skulle kunna få lantbrukarna att söka mer stöd verkar generellt vara högre procentandel i stöd, enklare ansökningsprocess (tid är pengar), möjlighet för halvtidslantbrukare att söka stöd samt utökning av vad man kan söka investeringsstöd för.

4.4 Miljöeffekter

I en åländsk naturinventering som nyligen genomförts påvisas att biodiversitet är relaterat till strukturomvandlingen och storleksrationalisering inom lantbruket (Heliölä mfl. 2019). Biodiversiteten bör därmed beaktas mot bakgrund av de strukturförändringar som höjda gränser för arealstöden kan tänkas leda till. Samtidigt visar en svensk registerstudie att det inte enbart är storleken på lantbruket eller antal djur som påverkar upprätthållandet av naturbeten, framförallt handlar det om bristande lönsamhet för naturbete. Det indikerar behov av högre ersättningar för att öka lönsamheten för den typen av bete. (Larsson mfl. 2020)

I tillägg önskar utvärderarna framhålla att kunskap om effekterna på den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet kräver en längre mätperiod (långsiktighet) och större resurser än vad som finns tillgängliga inom utvärderingen av landsbygdsprogrammet i nuvarande avtal. Att sätta upp och genomföra en korrekt långsiktig fortsatt övervakning med indikatorarter för olika landskapstyper, med jämna mellanrum, innan och efter insatser skulle dock vara till stor hjälp för slututvärderingen 2023, samt även möjliggöra att mäta effekter av insatser under nästa programperiod. Exempel från andra europeiska länder visar att i Estland används antal bin i jordbrukslandskap som indikator, i Sverige används olika arter (primärt växter och insekter) som indikatorer. Det varierar beroende på vilken typ av jordbrukslandskap som övervakas.

5. Rekommendationer

5.1 Effekterna av förändrade arealkrav

- Om programorganisationen går vidare med planeringen av höjda arealkrav bör målsättningarna för förändringarna specificeras, och möjligheten att uppnå målen bedömas. Exempel på målsättningar kan vara "ökad tillgång till mark", "motverka arronderingsproblemet", "påskynda strukturomvandlingen mot större jordbruksenheter", "minska vallodlingens andel av åkrarna", "föryngra jordbrukarkåren"
- Inför en förändring i arealkravet bör även följdverkningarna i form av omstrukturering av jordbruksmarken, de regionala verkningarna och möjliga miljökonsekvenser bedömas noggrannare.
- Effekterna på kvarvarande stödmottagare i form av delvis förlorade stöd behöver tas i beaktande vid regelförändringar. Särskilt odlingar inriktade på grönsaker, bär och frukt skulle tappa delar av sina stöd. Även gårdar med naturbete skulle förlora delar av sina stöd.

5.2 Jordbrukets investeringar

- Med pågående strukturrationalisering och mer diversifierade finanseringsbehov ser det ut att finnas behov för att komplettera jordbruksstöden med fler olika instrument, såsom garantier (Ahlo m.fl. 2019). Utvärderarna rekommenderar att ta det i beaktande vid utformning av nya programmet.
- Överlag är intervjupersonerna positiva till den kontakt de har haft med landskapsregeringen i och med ansökningsprocessen. Utvärderarna rekommenderar därför att fortsätta på samma vis framöver. Från intervjuerna har det dock framkommit förslag på hur processen kan förbättras, vilka utvärderarna rekommenderar genomförandeorganisationen att se över. Primärt gäller det följande punkter:
- Bland de intervjuade lantbrukarna finns en önskan om att landskapsregeringen jobbar för att höja stödandelen inför kommande programperiod samt en enklare ansökningsprocess (tid är pengar). I nuläget söker inte alla lantbrukare stöd eftersom stödet är litet jämfört med den tid ansökningsprocessen tar. Vid fortsatta diskussioner om ökad procentandel i stöd jämfört med medfinansiering bör hänsyn tas till tidigare genomförda bedömningar, till exempel en studie från

Sverige år 2017 som visar att stöd har negativ och signifikant effekt om det är för högt i förhållande till företagets inkomst (Nilsson, 2017).

- Ett önskemål från ett antal lantbrukare är att öka möjligheten för halvtidslantbrukare med låg omsättning små arealer att söka stöd. Vissa typer av lantbruk har svårt att försörja sig på enbart det som de producerar, dessa lantbruk behöver också investera.
- Underlätta processen när lantbrukare vill söka stöd tillsammans för gemensamma investeringar genom att tillåta separata stödansökningar utan krav på sammanslutningar. Om man vill att fler lantbrukare ska samarbeta behöver man underlätta processen.
- Öka flexibiliteten och inkluderingen av nya former av lantbruksföretag. Digitalisering och nya arbetssätt i och med omställning till en biobaserad och cirkulär ekonomi gör att nya företagsformer uppkommer. Öppenhet för nya företags- och samarbetsformer behöver inkluderas i programmet.
- Arbeta mer med kommunikation om det nuvarande och kommande LBU-programmet så att kunskapen om regelverket kring investeringsstödet ökar inom lantbruket.

5.3 Miljö

- Det rekommenderas att insatser riktas för att få branschen att inse naturbetesmarkers betydelse som mervärden som den åländska maten kan skapa, till exempel genom att bidra med den här typen av icke-produktiva investeringar och få ta del av mervärdet som det ger genom marknadsföring. Ett annan möjlighet är att göra det mer lönsamt att upprätthålla naturbetesmarker genom ökade stödnivåer.
- Om programorganisationen önskar kunskap om effekterna på den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet så krävs en längre mätperiod (långsiktighet) och andra resurser än vad som finns tillgängliga inom utvärderingen av landsbygdsprogrammet i nuvarande avtal. Att sätta upp och genomföra en korrekt långsiktig övervakning med indikatorarter för olika landskap, med jämna mellanrum, innan och efter insatser skulle dock hjälpa slututvärderingen 2023, samt mäta effekter av insatser under nästa programperiod.

Referenser

- Alho, E. Arovuori, K, Heikkilä, A-M, Niskanen, O. Väre, M. och Yrjölä, T. (2019) *Maatalouden asema rahoitusmarkkinoilla*.
- Bostian, A., Bostian M., Laukkanen, M., Simola, A. (2018). Assessing the Productivity Consequences of Agri-Environmental Practices When Adoption Is Endogenous, VATT Institute for Economic Research. VATT Working Papers 112/2018. PTT diskussionsanslag 200.
- Dvouletý, O., Srhoj, S., & Pantea, S. (2020). Public SME grants and firm performance in European Union: A systematic review of empirical evidence. *Small Business Economics*. doi:10.1007/s11187-019-00306-x
- Europeiska kommissionen (2020a) Statistik för LBU-programmen i
 Åland <https://cohesiondata.ec.europa.eu/programmes/2014FI06RDRP002> 2020 01 28
 Finland <https://cohesiondata.ec.europa.eu/programmes/2014FI06RDRP001> 2020 01 28
 Danmark <https://cohesiondata.ec.europa.eu/programmes/2014DK06RDNP001> 2020 01 28
 Sverige <https://cohesiondata.ec.europa.eu/programmes/2014SE06RDNP001> 2020 01 28
- Europeiska kommissionen (2020b). European Agricultural Fund for Rural Development. <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/eafrd#top> 2020 01 28.
- Heliölä, J., Nieminen, M., Mannerkoski, I., Halonen, P., Vasko, V., Lindgren, S., Makkonen, H., Nupponen, K., Varjonen, R. & Vuoksenmaa, L. (2019). Naturinventeringar för att generera underlag för utvärderingen av lantbrukets effekter på naturens mångfald på Åland 2017–2019. Faunaticas rapport 67/2019.
- Larsson, C., Olén, N.B. och Brady, M. (2020). Naturbetesmarkens framtid – en fråga om lönsamhet. AgriFood Rapport 2020:1.
- Nilsson, P. (2017). Productivity effects of CAP investment support: Evidence from Sweden using matched panel data. *Land Use Policy*, 66, 172-182. doi:https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2017.04.043
- Slätmo, E., Fischer, K. and Röös, E. (2017). The Framing of Sustainability in Sustainability Assessment Frameworks for Agriculture. *Sociologia Ruralis*, 57(3), p. 378-395. DOI: <https://doi.org/10.1111/soru.12156>
- ÅSUB rapport 2011:4, Utvärderarnas rapport 2010 – Landsbygdsutvecklingsprogram för landskapet Åland för perioden 2007-2013. <https://www.asub.ax/sv/utredning/utvarderarnas-rapport-2010-landsbygdsutvecklingsprogram-landskapet-aland-perioden-2007>
- ÅSUB Rapport 2018:3 Utvärderingen av LBU-programmet för Åland 2014–2020. Årsrapport med tematiska fördjupningar 2018. <https://www.asub.ax/sv/utredning/utvarderingen-lbu-programmet-aland-2014-2020-arsrapport-tematiska-fordjupningar-2018>
- ÅSUB och Nordregio (2017). Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2016 Ålands landsbygdsutvecklingsprogram perioden 2014-2020. ÅSUB rapport 2017:6. <https://www.asub.ax/sv/utredning/utvarderarnas-fordjupade-arsrapport-2016-alands-landsbygdsutvecklingsprogram-perioden-2014>

Bilaga 1: Investeringar i fysiska tillgångar inom jordbruket.

Nedan följer beskrivning av stödformen i Ålands Landsbygdsutvecklingsprogram 2014-2020 (s.170-):

”8.2.3.3.3. Investeringar i fysiska tillgångar inom jordbruket

Delåtgärd: • 4.1 – stöd till investeringar i jordbruksföretag

8.2.3.3.3.1. Beskrivning av insatstypen Insatsen motsvarar tidigare investeringsstöd till primärproduktion som beviljats investeringar under programperioden 2007-2013 med stöd av Rådets förordning (EG) nr 1698/2005 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling.

Produktiviteten och konkurrenskraften måste öka inom det åländska lantbruket. Småskaligheten i förhållande till omgivande regioner är en svaghet och till viss del finns även problem med att få tillräckligt med råvara till livsmedelsförädlingsindustrin. För att detta behövs investeringar i produktionshöjande åtgärder och ny teknik. För att uppnå målsättningarna används urvalskriterier.

Behovet av olika investeringslösningar tenderar att öka som en följd av att antalet större investeringar förväntas bli fler till antalet. Stöd beviljas främst produktionsbyggnader inom animalieproduktionen. Stöd beviljas även till lager, produkthanteringsutrymmen, växthus, skördemaskiner, täckdikning, bevattning och energiinvesteringar. Att det totala investeringsbehovet i euro antas vara på åtminstone samma nivå som tidigare eller öka trots att antalet jordbruk minskar beror på att projekten tenderar att bli större. Det är främst yngre jordbrukare som förväntas vara investeringsvilliga och det är inom animalieproduktionen och trädgårdssektorn som de största investeringarna förväntas. En bibehållen eller ökad primärproduktion anses möjlig med beaktande av att förädlingsindustrin kan öka sin produktion och behöver mer råvara. Behovet av en etiskt riktig och miljömässigt hållbar produktion kommer att vara viktig bl.a. som en följd av att konsumenternas krav på insyn och kunskap om produktionsmetoder ökar. Insatserna är riktade till lantbruk med en aktiv produktion av jordbruksprodukter (bilaga 1 produkter) till livsmedelsindustrin. Investeringsstöd kan beviljas jordbruksföretag med sin verksamhet på Åland.

Investeringsstöd beviljas främst till investeringar som ökar produktiviteten och produktionen för produkter där det finns en god efterfrågan på marknaden. Stöd kan även beviljas till investeringar som förbättrar miljön. Målsättningen är även att få unga att utveckla sina företag detta uppnås främst genom att underlätta för

investeringar och möjlighet till utbildning. Stöd beviljas enbart till företag som kan påvisa att lönsamhet kommer att uppnås.

Landskapsregeringen tillämpar inte någon form av regional indelning av stödnivåer eller storleksbegränsningar. Den småskaliga verksamheten gör att det inte är behov av att fastställa storleksbegränsningar annat vad som krävs avseende avkastning (SO). Sektorsvisa stödnivåer tillämpas och är beroende på produktionsförutsättningar och miljösituationen. Urvalskriterier används för att välja ut de bästa projekten. Urvalskriterierna har sin grund i EU prioriteringar och SWOT-analysen.

I ansökan om investeringsstöd till lantbruket kommer en affärsplan att bifogas. I affärsplanen kommer projekten inverkan på miljön samt åtgärder för att minska inverkan på miljön att beaktas. I urvalskriterierna är det en förutsättning för byggnation att det finns miljötillstånd och byggnadslov. Miljöanmälan eller miljötillstånd är även en förutsättning för investeringsstöd beviljas i enlighet med miljölagstiftningen. Investeringens inverkan på miljön kommer att följas upp om det föreligger ett behov av detta. Vidare kommer ritningar på husdjursbyggnader att granskas ur djurskyddssynpunkt. Att byggnaderna uppfyller djurskyddslag och direktiv är en förutsättning för att erhålla stöd.

Investeringar i bevattning beviljas för att modernisera bevattningstekniken. Stöd beviljas endast för vattenbesparande åtgärder gentemot konventionell teknik och för recirkulering av näringsrikt avrinningsvatten för bevattning. Åtgärder för att gynna effektiv och hållbar vattenanvändning regleras genom miljöskyddslagen, vattenlagen och vattenförordningen. I enlighet med Ålands förvaltningsplan för vatten skall uttag av sött ytvatten och grundvatten samt uppdämning av ytvatten regleras och vattenuttagen registerförs. Vattenuttag och uppdämning skall förhandsprövas ur miljösynpunkt och stöd beviljas inte för vattenuttag från vattendrag eller grundvatten med mindre god kvantitativ status. Krav ställs i nitratdirektivet och landskapsregeringens beslut (2016:41) om begränsning av utsläpp i vatten av nitrater från jordbruk på punktkällor och utsläpp från diffusa källor som kan ge upphov till föroreningar. I nitratbeslutet finns bestämmelser gällande gödselhantering och god jordbrukspraxis.

Investeringen får inte leda till en negativ påverkan på vattenmiljön. Insatsen syftar till att minska utsläpp av näringsrikt vatten till Östersjön och att stärka odlingens konkurrenskraft. Investeringarna inverkan på miljön följs upp av landskapsregeringens miljöbyrå och ÅMHM (Ålands miljö- och hälsomyndighet). Sökande skall i ansökan ange om den bevattnade arealen utökas. Om vatten tas från ytvatten eller grundvattentäkt eller byggande av en tillståndspliktig bevattningsreservoar och den bevattnade arealen utökas skall sökande göra en miljöanalys som visar att det ökade vattenuttaget inte påverkar miljön negativt. Utredningen gällande miljöinverkan bifogas ansökan och miljöanalysen skall godkännas av ÅMHM som även kan begära utlåtande av Ålands landskapsregering.

I affärsplanen ingår en beskrivning av åtgärdens inverkan på miljön och hur man undviker eller minskar en negativ inverkan på miljön. Affärsplanen utgör även grund för bedömningen i enlighet med urvalskriterierna. Jordbruksföretagets produktionspotential beräknas i affärsplanen och utgör en del av bedömningen av projektet. ”

Bilaga 2: Äldre jordbrukare

På begäran av programorganisationen har vi utöver ovanstående analys även tittat närmare på de äldre jordbrukarna (de som fyllt 65 år) och karaktäriserat dessa jordbruk i relation till övriga.

Tabell 13 Utfall 2019, efter åldersgrupp.

Ålder	Antal mottagare	Åkerareal, hektar	Åkerareal, genomsnitt (ha)	Totalt stödbelopp, euro	Stödbelopp, genomsnitt euro
Under 65	303	12 357	41	5 510 712	18 187
Fyllt 65	90	1 537	17	649 653	7 218
Total	393	13 893	35	6 160 364	15 675

Källa: Livsmedelsverket, behandlat av ÅSUB

Som kan ses i tabellen ovan har cirka en fjärdedel av stödmottagarna fyllt 65 år. Av de utbetalda 6,2 miljoner euro gick cirka 650 000 euro (11 procent) till dessa äldre stödmottagare. Åkerarealen är betydligt mindre för äldre jordbrukare än övriga, vilket även innebär att den genomsnittliga stödnivån är klart lägre.

Fördelningen på olika åkerarealsstorlekar syns i tabellen nedan. Som kan ses så är det dubbelt så vanligt att ha en gård under fem hektar bland de äldre jordbrukarna. Bland de som har större än fem hektar är det dessutom klart vanligare att äldre håller sig i spannet 5–15 hektar. Över hälften av de äldre jordbrukarna har en åkerareal som understiger 15 hektar, medan motsvarande andel för övriga är en dryg fjärdedel.

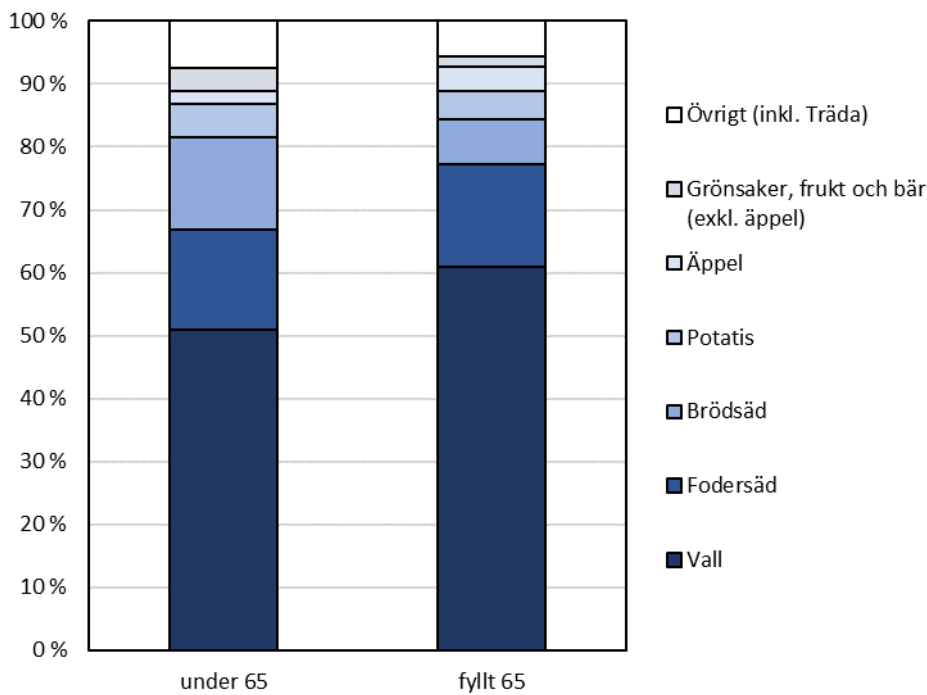
Tabell 14 Antal och andel stödmottagare 2019, efter åkerstorlek och ålder.

Åkerareal, ha	Under 65	Fyllt 65	Under 65	Fyllt 65
<3	5	6	2 %	7 %
3<5	22	10	7 %	11 %
5<10	32	24	11 %	27 %
10<15	27	14	9 %	16 %
>15	217	36	72 %	40 %
Total	303	90	100 %	100 %

Källa: Livsmedelsverket, behandlat av ÅSUB

Den geografiska fördelningen mellan skärgård och fasta Åland är i stort sett identisk i bägge åldersgrupper. En knapp femtedel av jordbrukarna har sin verksamhet i skärgården.

Figur 5 Åkeranvändning, efter åldersgrupp.

Åkeranvändningen skiljer sig inte heller dramatiskt åt mellan åldersgrupperna. Bland de äldre jordbrukarna används en större andel av arealen till vallodling, medan den yngre använder en klart större del till odling av brödsäd. Utöver detta kan man se att de äldre har mer dubbelt så stor äppelareal, medan de yngre i motsvarande grad har andra grönsaker, frukt och bär.

Andelen stödmottagare som har ekologiska odlingar är lägre bland äldre än yngre jordbrukare. Av de som fyllt 65 år har 18 procent ekologisk odling, jämfört med 25 procent av de som är yngre än 65 år.

ÅLANDS STATISTIK OCH UTREDNINGSBYRÅ

Ålands statistik- och utredningsbyrå, ÅSUB, är en fristående enhet vars huvuduppgift är att verka som Ålands officiella statistikmyndighet och bedriva kvalificerad utrednings- och forskningsverksamhet.

ÅSUB producerar fortlöpande aktuell statistik inom en rad olika samhällsområden. Tyngdpunkten i analysverksamheten utgörs av utredningar inom det ekonomiska-politiska området. Statistiska sammanställningar publiceras regelbundet i serierna ÅSUB Statistik och ÅSUB Statistikmeddelande, medan serien ÅSUB Rapport innehåller utredningar, analyser och annan information om Ålands ekonomi och samhälle.

Mer information om verksamheten och publikationer finns på ÅSUB:s hemsida www.asub.ax

ÅLANDS STATISTIK- OCH
UTREDNINGSBYRÅ

Tfn +358 (0)18 25490
Fax +358 (0)18 19495
info@asub.ax
www.asub.ax

Ålandsvägen 26
PB 1187
AX-22 111 MARIEHAMN